

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 22 (2298) Год XLV

Беласток 28 мая 2000 г.

Цана 1,50 зл.

Чаму ўзнікла Грамада?

Яўген МІРАНОВІЧ

75 гадоў таму паслы польскага Сейма Браніслаў Тарашкевіч, Сымон Рак-Міхайлоўскі, Пётр Мятла, Павел Валашын і Юры Сабалеўскі выступілі з Беларускага пасольскага клуба і заснавалі новы клуб Беларускай сялянска-работніцкай грамады (БСРГ). Дало гэта пачатак руху, які прывёў насельніцтва Заходняй Беларусі да такой палітычнай актыўнасці, якой ніколі раней ні пазней не была.

Паслы, якія стваралі Грамаду, былі вядомымі ў беларускім асяроддзі прыхільнікамі лаяльнасці і пошукаў паразумення з уладамі польскай дзяржавы. Калі на пачатку дваццатых гадоў арганізавалася беларускае антыпольскае падполле, а эміграцыйны ўрад Беларускай Народнай Рэспублікі Вацлава Ластоўскага рыхтаваўся да вайны, Тарашкевіч усіх канспіратараў называў рамантыкамі, якія патрацілі кантакт з рэчаіснасцю. На парламенцкіх выбарах у лістападзе 1922 г. беларускія партыі і арганізацыі, аб'яднаныя ў Беларуска-цэнтральным выбарчым камітэце, атрымалі 11 месц у Сейме і 3 у Сенаце. Гэта быў вялікі поспех тых дзеячаў, якія заклікалі да супрацоўніцтва з польскай дзяржавай і верылі, што ва ўмовах дэмакратыі беларусы атрымаюць магчымасць развіваць сваю асвету, культуру, а таксама ўсе правы належныя грамадзянам. Тарашкевіч і іншыя беларускія паслы рабілі шмат намаганняў, каб пераканаць польскіх дэпутатаў і палітыкаў, што інтарэс Польшчы заключаецца ў тым, каб двухмільённая беларуская меншасць адчувала яе сваёй бацькаўшчынай.

З другога боку аднак не было найменшага зацікаўлення такім вырашэннем беларускай праблемы ў II Рэчы Паспалітай. Беларускія палітыкі не знаходзілі суразмоўцаў для сваіх канцэпцый. Палякі, якія перад I сусветнай вайной заклікалі да супольнай барацьбы супраць расійскага панавання, не разумелі людзей, якія ад іх пачалі дамагацца мінімуму свабоды. На пачатку дваццатых гадоў было ліквідавана беларускае школьніцтва, створанае ў час нямецкай акупацыі. Беларускай інтэлігенцыі практычна немагчыма было ўладкавацца на працу ў адміністрацыі і іншых дзяржаўных установах. Большасць насельніцтва так па палітычных, як і эканамічных прычынах стала грамадзянамі трэцяй катэгорыі. Паліцыянт, настаўнік і чыноўнік атрымалі місію пераўтварыць беларускіх сялян у патрыятычна думачы польскі люд. Асіміляцыя славянскіх меншасцей ад пачатку II Рэчы Паспалітай стала дзяржаўнай дактрынай.

У гэты самы час балышавікі ў Савецкай Беларусі з вялікім размахам праводзілі палітыку беларусізацыі рэспублі-

[працяг 4]

Сёння матура! Першы справа ў першым радзе — наш карэспандэнт Юрка Буйнюк.

Матура'2000 у Бельску

Усё пакінуць след павінна

Міра Лукша

„Паводле слоў Петруся Броўкі «ўсё пакінуць след павінна, бо, як па-чаўся белы свет, прамень, пясчынка і расіна нязменна пакідаюць след...». Які след аставілі ў тваім жыцці ўрокі беларускай мовы і літаратуры?»

Гэта першая тэма, на якую пісалі вучні белліцэў экзамен на атэстат сталасці па беларускай мове. Цікава, ці спадзяваліся на такую тэму... Другая: „Любіць свой край, культуру, мову, усіх насельнікаў і тварыць у супольнасці з імі — галоўная аксіёма людскога існавання. Наколькі гэтая аксіёма знайшла адлюстраванне ў творах беларускіх пісьменнікаў? Прыкладзі прыклады”. Трэцяе, найбольш папулярнае пытанне гэта: „Кнігі, як людзі: адныя, толькі дакрануўшыся да цябе знікаюць назаўсёды, другія, сустрэўшыся выпадаюць у тваё жыццё і застаюцца ў ім». (Іван Мележ). Якія творы беларускай літаратуры ўвайшлі ў тваё жыццё і засталіся ў ім?» Чацвёртае: „Выкажы свае думкі і рэфлексіі, якія наводзіць на цябе верш Генадзя Бураўкіна «Хто раней»».

Хто раней,
хто пазней,
Толькі ўсе
Зноў і зноў
Мы прыходзім
Да простых,
як хлеб і паветра,
Высноў:
Што жыццё чалавеку —
Любому —
Дзецца адно,
І што,
як ні надточвай,
Кароткае вельмі яно,
І што праўда на свеце
Адна —
Без крупінікі маны,
І што ічасця на свеце
Няма

Без сваёй старань...

Колькі б ты ні мудрыў,
Як ні кідаўся б ты,
А прыходзіш
Да гэтай святой прастаты.

І ўзыходзяць
Над лесам
Пражытых табою гадоў
Непагасныя зоркі
Закопаў бацькоў і дзядоў.
Прарастаюць зярняты
Яшчэ неведомых навук
На шырокіх далонях
Намруджаных рук.

І нідзе не схавацца
Ад сынавых ясных вачэй.
І на свеце тады
Жыць
Намнога цяжэй
І лягчэй.

Варта над гэтым вершам задумацца не толькі вучням, якія стаюць на парозе даросласці і чакае іх першы, фармальны экзамен. Кожны з іх сёння ўпэўнены: ён найважнейшы ў жыцці. Ці не больш хвалююцца іхныя бацькі. Некаторыя з іх цяроўліва будуць карпець на калідорах, нервова прахаджацца, маўчаць або перакідацца словам з іншымі. Мама Томка Канаховіча аж прыхінулася да сцяны, перажывае за сына. „Яшчэ не выйшаў... Так баяўся ў хаце! А ўзяў ды выпягнуў першае месца!” Суцяшаю: гэта не мае значэння, я сама на матэматыцы таксама пісала за першай партай... Тамаш мае

[працяг 5]

Радые „Рацыя” — ХТО МЫ ЁСЦЬ?

Выпускніца паланістыкі Альжбета Бура рэдагуе выданні ў панядзелкі. У суботу вядзе чвэрцьгадзінную перадачу для дзяцей. Мае надзею, што калі пабольшыцца эфірны час, будзе мець 30 хвілін для дзяцей. Найбольшы поспех — мае ўжо кантакт з дзяцьмі і свайго віртуальнага героя Марсіка, з якім час ад часу кантактуецца.

[прэзентацыя 3]

Беларускія дні ў Гданьску

Са сваімі мастацкімі вырабамі прыехалі: дырэктар Слуцкай фабрыкі Мікола Фрузараў і інжынер па маркетынгу Аляксандр Глазкоў. Фабрыка існуе ўжо больш за 60 гадоў (у 2002 годзе будзе святкаваць 65-годдзе), але Мікола Фрузараў кіруе ёю толькі два з паловай года. Каб існаваць на рынку, трэба было перайсці на камерцыйны профіль вытворчасці. Зараз на заказ з Нямеччыны фабрыка шые курткі. Дзякуючы гэтаму фабрыка можа займацца таксама традыцыйнай вытворчасцю.

[папулярнызацыя 4]

Найбольшае дасягненне люблінскай беларусістыкі

Камусьці перашкаджала такое шпаркае развіццё беларусістыкі ў Люблінскім каталіцкім універсітэце, дык трэба было спыніць намаганні шматлікіх вучоных, якія паклалі салідны фундамент пад яе будучыню. Занадта незалежнай была яна ў гэтым універсітэце.

[згортванне 8]

Ікона Божай Маці ў Ячне

На жаль, у 1986 г. царква поўнаасцю згарэла, а разам з ёю ікона Божай Маці, якая неўзабаве мела стаць на рэстаўрацыю. Прапалі ў пажары літургічныя кнігі XIX стагоддзя, іконы Маці Божай „Неспадзяваная Радасць” і св. Панцеляймоны, царкоўнае начынне.

[знішчэнне 9]

Дарожнае здарэнне

У выніку аварыі пацярпелі абодва шафёры. Аднаго з іх выцягвалі з пакамячанага салона пасля патушэння агню. Арлянскім пажарнікам прыйшлося рэзаць металічную канструкцыю машыны, каб дабрацца да заклінаванага ўсярэдзіне і непрытомнага чалавека. Паколькі потым аказалася, што ў яго пашкоджаны пазваночнік, пажарнікі палажылі яго на спецыяльную артапедычную дошку.

[вучэнне 11]

Беларусь — беларусы

Беласток — Гродна, але як?

31 жніўня 2000 г. пагранічны пераходны пункт Кузніца-Беластоцкая — Брузгі будзе закрыты на 3 месяцы. Польскі бок мае намер правесці ў гэты перыяд яго мадэрнізацыю. Увесь рух — легкавыя аўтамашыны, аўтобусы, грузавікі — польскі бок прапануе перавесці на пераход у Баброўніках — Бераставіцы. Беларускі бок на гэта не гатовы.

4 мая г.г. у Гродне прайшла сустрэча беластоцкага і гродзенскага ваяводаў, мэтай якой быў пошук развязкі гэтай сітуацыі. Закончылася яна безвынікова.

— Беларускі бок, — сказаў 16 мая г.г. на прэс-канферэнцыі консул Рэспублікі Беларусь у Беластоку Павел Латушка, — у час сваіх мадэрнізацый ніколі не ставіў Польшчы патрабаванняў поўнаасцю перакрываць рух на пагранічных пунктах.

Паводле консула, у Кузніцы ў час мадэрнізацыі можна захаваць адну паласу руху або адчыніць на гэты перыяд часовы пераход, бо прыняць увесь паток легкавых аўтамашын і аўтобусаў у Бераставіцы цяпер немагчыма.

— Беларусь мадэрнізуе свае перахо-

ды ў Брузгах і Бераставіцы, але не паспявае крок у крок за Польшчай, бо фінансавыя магчымасці тут розныя, — сказаў П. Латушка.

Польшча сродкі на разбудову сваіх пераходаў атрымала з Еўрапейскага Саюза, а Беларусь — разлічваць можа толькі на свой бюджэт. На думку консула, пагранічныя пераходы — супольная справа абедзвюх дзяржаў ды сродкамі ЕС на іхнюю разбудову павінны карыстацца і Польшча, і Беларусь.

Звыш 80% руху на мяжы ў Кузніцы-Беластоцкай — Брузгах гэта гандаль. Рашэнне польскіх улад перапыніць рух на 3 месяцы сур'ёзна парушыць інтарэсы тых грамадзян Беларусі, якія жывуць з гандлю на беластоцкіх базарах. Здавалася б, што нічога прасцейшага — хоціць перасесціся ў цягнік. Аднак перасяканне мяжы чаўночнікамі строга рэгламентавана. Цягнік „забраніраваны” тым чаўночнікам, якія заўжды ім карысталіся, яны не дапускаць новых, бо гэта парушыць іхні інтарэс. Значыць, легкавушкі паедуць на іншыя базары. (ам)

XXI Дні Бельска-Падляшскага

У днях ад 27 мая да 4 чэрвеня 2000 года ў Бельску адбудзецца цыкл культурных мерапрыемстваў у рамках штогадовай імпрэзы „Дні Бельска-Падляшскага”. Арганізатары — Бельскі дом культуры, улады горада і шматлікія споснасы — прапануюць бяльшчанам цэлыя блокі мастацка-забаўляльных мерапрыемстваў, канцэрты музычных і фальклорных калектываў, фэсты для дзяцей, спартыўныя спаборніцтвы, гістарычную сесію з выпадку 505-годдзя атрымання Бельскам гарадскіх правоў, паэтычныя сустрэчы, выставы, конкурсы, турніры.

На 30% падаражаў хлеб

У Беларусі на 30 працэнтаў падаражаў хлеб масавых гатункаў. Рэзкі скачок цэн на хлеб такіх гатункаў, найбольш папулярных у насельніцтва, абумоўлены вялікімі затратамі на закупку харчовага збожжа за кошт валютных крэдытаў. Так пракаменціравала сітуацыю начальнік фінансавана ўпраўлення Камітэта па хлебапрадуктах пры Міністэрстве сельскай гаспадаркі і харчавання Валянціна Кашэўская.

Яна таксама адзначыла, што хлеб

У мерапрыемствах прымуць удзел, між іншым, беларускія калектывы — мясцовыя і з Рэспублікі Беларусь. У гарадскім амфітэатры на Плянтах 28 мая, у нядзелю, у канцэрце, які пачнецца ў 14 гадзін, выступіць калектыв песні і танца „Ніва”, а 3 чэрвеня, у суботу, у 19 гадзін — „Поздний дождь” з Беларусі. На заканчэнне святкаванняў, у нядзелю, у ходзе прэзентацыі калектываў, якія дзейнічаюць пры Бельскім доме культуры, выступаць таксама калектывы „Журавінка”, „Дзявочыя ноткі” і „Васілёчкі”. Канцэрт пачнецца ў 14 гадзін у амфітэатры. (вл)

масавых гатункаў — сацыяльна значная прадукцыя, таму цэны былі падняты толькі на 30 працэнтаў. Паводле сцвярджэння В. Кашэўскай, вытворчасць хлеба для беларускіх хлебазаводаў заўсёды была стратнай, а паэтапнае павышэнне цэн на прадукцыю дагэтуль сітуацыю не змяніла.

Апошні раз цэны на хлеб у краіне павышаліся ў красавіку.

Ігар Нікалаеў

БелаПАН, 20.05.2000 г.

Україна не далучыцца

Ні эканамічных, ні палітычных падстаў для далучэння Украіны да саюза Расіі і Беларусі няма, заявіў 19 мая ў Кіеве першы намеснік старшыні Вярхоўнай рады Украіны Віктар Медзвядчук. Як паведаміла агенцтва УНІАН, такім чынам ён пракаменціраваў меркаванне старшыні Дзярждумы Расійскай Федэрацыі Генадзя Се-

лязнёва аб магчымым далучэнні Украіны да беларуска-расійскага саюза, выказанае ў Мінску 18 мая на сесіі Парламенцкага сходу Саюза Беларусі і Расіі. Пры гэтым Віктар Медзвядчук падкрэсліў: падстаў для далучэння да беларуска-расійскага саюза ва Украіны не будзе ніколі.

УНІАН — БелаПАН, 20.05.2000 г.

Папраўка

Першы сказ артыкула А. Мароза „У чым дапамагчы?” („Ніва” № 21, 21.05.2000 г.) павінен гучаць:

Консул Рэспублікі Беларусь у Беластоку Павел Латушка і віцэ-консул

Уладзімір Сінельнікаў 8 мая 2000 года наведалі Беларускі музей у Гайнаўцы і ад імя консульства РБ у Беластоку падарылі музейнай бібліятэцы семдзсят кніжак і вышываны ручнік.

За памылку перапрашаем.

Рэдакцыя

Дзіцячы бунт

Пасля рэферэндуму 1995 года, калі замест нацыянальных беларускіх сімвалаў дзяржаўнымі зноў сталі савецкі герб і сцяг (за змену сімволікі тады прагаласавала менш паловы грамадзян, маючых права галасу — аўт.), улады зрабілі шмат намаганняў, каб прывучыць народ да чырвона-зялёнага сцяга. З гэтай мэтай кожная другая нядзеля мая была аб'яўлена святам дзяржаўнага герба і сцяга. Сёлетам, на пятую гадавіну рэферэндуму, Мінск вырашыў адзначыць „свята” асабліва ўрачыста. Ва ўсіх гарадах 14 мая адбыліся агульнагарадскія мітынгі. Улады цудоўна разумеюць, што штучна накінутая народу сімволіка за пяць гадоў так і не стала нікому сваёй. Прыхільнікі камунізму і адраджэння СССР аддаюць перавагу чырвонаму сцягу і сярпу з молатам. Беларусы ніколі не адмовяцца ад сваёй нацыянальнай сімволікі. Таму вырашана было сагнаць людзей на мітынг пад прымусам. Асаблівае спадзяванне ўлады мелі на школы. У Гродне асноўнымі „ўдзельнікамі” мерапрыемстваў былі дзеці. Але і з імі не так лёгка было справіцца. Ніхто не хацеў губляць вольны дзень з-за палітычных гульняў дарослых дзядзькоў. Тыя няшчасныя, каму выпаў лёс ісці раніцай на плошчу Леніна, ні ў якім разе не хацелі браць у рукі ні партрэт Лукашэнкі, ні яго сцяг. Па словах настаўніцы адной школы, паўстала праблема — хто па-

нясе партрэт. „Я яго не панясу!” — амаль з плачам крычалі дзеці. Урэшце „адказную місію” даручылі самаму дрэннаму вучню. Але гэта не выратавала сітуацыі. Нейкі „снайпер” неўзабаве пацэліў з рагаткі прама ў вока „любимому президенту”.

Нягледзячы на тое, што вучні некаторых школ праігнаравалі загад прыйсці на мітынг, сабраць людзей усё ж удалося. Мерапрыемства цягнулася ўсяго хвілін 20. Відаць і гарадскія ўлады разумелі недарэчнасць усяго, што адбываецца. Выступоўцы казалі пра значнасць чырвона-зялёнага сцяга для беларускага народа. Асабліва ўразіў нейкі ветэран. Ён сцвярджаў, што яго пакаленне пад гэтым сцягам змагалася з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Як вядома, чырвона-зялёны БССР аўскі сцяг з'явіўся ў сярэдзіне пачатку 20-х гадоў. Дзе дзядзька знайшоў у тыя часы ў Беларусі гітлераўцаў, каб з імі пазмагацца, засталося таямніцай.

Увагу ўсіх прысутных на мітынгу звярнулі на сябе пяцёра дзяўчынак і хлопчык, якія надзелі сабе на галаву бел-чырвона-белыя павязкі. Пасля заканчэння мерапрыемства міліцыя наладзіла на іх сапраўднае паляванне. Чацвёрта дзяўчынак былі затрыманы. Зараз у школе, дзе вучыцца адважная шасціцёрка, усе яны васьмікласнікі, праводзяцца „разборкі”.

Зміцер Кісель

Лукашэнка робіць чарговы ход

Лукашэнкаўскаму рэжыму неабходна легітымізаваць сябе ў вачах міжнароднай супольнасці. Ад гэтага залежыць не толькі магчымасць атрымання крэдытаў, а і прызнанне планавага аб'яднання з Расіяй. Першым крокам да легітымізацыі павінна быць прызнанне Захадам законнымі восеніскія парламенцкія выбары. Яшчэ зусім нядаўна Лукашэнка адмовіўся ад планаванага АБСЕ дыялога з апазіцыяй. Замест яго ён зрабіў свой дыялог з нікому невядомымі грамадскімі і палітычнымі арганізацыямі. Але асноўныя апазіцыйныя партыі прымаць у ім удзел адмовіліся. А без іх ні дыялог, ні выбары паўнаважымі не будуць.

Беларуская апазіцыя даволі страката, аб'ядноўвае розных па светапоглядае людзей. Усё большую ролю сярод апазіцыйных сілаў пачынаюць гуляць так званыя „пакрыўджаныя”, якія ў свой час прывялі Лукашэнку да ўлады. Магчыма на іх і на АБСЕ разлічаны апошні палітычны ход Лукашэнкі. Днямі ён заявіў, што напрыканцы мая сам прыме ўдзел у дыялогу і нават вынясе ў свой кішэнны парламент прапановы зменаў у выбарчы закон, якія выпрацаваны падчас „дыялогу”. Гэтыя

змены былі агучаны беларускім тэлебачаннем. 30% складу выбарчых камісій аддаюцца палітычным партыям, на выбарах змогуць прысутнічаць назіральнікі, разглядаецца пытанне пра змяненне сістэмы датэрміновага галасавання. Улады не хаваюць, што яны вельмі жадаюць, каб на сустрэчы з Лукашэнкам прысутнічалі прадстаўнікі апазіцыйных партый. А галоўнае, каб гэтыя партыі ці вядомыя апазіцыйныя палітыкі ўдзельнічалі ў выбарах.

Паўстае небяспека, што некаторыя „пакрыўджаныя” могуць на гэта пайсці. Тады рэжым можа святкаваць перамогу. Лукашэнка нават выдзеліць для „апазіцыі” некалькі месцаў у сваім парламенце, дзе „апазіцыянеры” змогуць трохі пакрычаць. Але парламент застанецца такім жа бяспраўным. Затое яго можа прызнаць Запад. Наступным крокам стане прызнанне прэзідэнцкіх выбараў па лукашэнкаўскім сцэнары, затым паглынненне Беларусі Расіяй. Зараз усё залежыць ад тых палітыкаў, для якіх галоўнае не асабістая кар'ера, а Беларусь. На жаль, такія людзі паступова адыходзяць на другі план.

Зміцер Кісель

Што не змерзла, тое згарыць

Катастрофай для беларускай сельскай гаспадаркі сталі прымаразкі, што нечакана адбыліся сярод спякотнай вясны і пад адсутнасць дажджу.

Згодна афіцыйным паведамленням, марозам знішчана каля 600 гектараў пасаваў збожжа. Пацярпелі цукровыя буракі, пасевы гародніны. Асабліва пацярпела Міншчына, дзе загінула больш 120 гектараў пасаваў. Дасталося і Гродзеншчыне, якая заўсёды вылучалася поспехамі ў сельскай гаспадарцы, тут пашкоджана чвэрць пасаваў. Зараз усе гэтыя плошчы тэрмінова трэба перазасяваць. Але для гэтага патрэбны велізарныя

грошы. Дзяржава абяцае выдзеліць калгасам і саўгасам 10 мільёнаў долараў на закуп насення, паліва і дадатковай тэхнікі. Хаця ж чыноўнікі сцвярджаюць, што грошы будуць выдаткоўвацца з нейкіх спецыяльных фондаў і курс рубля не панізіцца, на „чорным рынку” долар даражэе штодзень прыкладна на 10 рублёў.

Аднак бяда не ходзіць адна. Там, дзе пасевы не знішчаны марозам, іх можа выпаліць сонца. Ужо месяц няма дажджу. На Гомельшчыне гараць тарфянікі і лясы. А гэта азначае, што ветрам разносіцца радыяцыйны дым. (зк)

Радые „Рацыя” — ХТО МЫ ЁСЦЬ?

„Рацыя” гэта перш за ўсё малады лектэры і новыя думкі ад маладых журналістаў. Гэта адчуваецца ў атмасферы фірмы: адкрытасць, ветлівасць, адсутнасць прэтэнцыёзнасці.

— Ва ўмовах заняпаду беларускага школьніцтва, прэсы, толькі радыё мае шанс існавання ў нашай прасторы. Ідзе найбольш пра захаванне беларускай свядомасці і адукацыю нашага грамадства. Даць чалавеку паняцце ХТО МЫ ЁСЦЬ, — кажа **Віктар Стахвюк**, ды-

Віктар Стахвюк — дырэктар „Рацыі”: Даць зразумець людзям, ХТО МЫ ЁСЦЬ!

рэктар радыё „Рацыя”, — змагацца з „смяжасцю” нацыі.

Валя Лаеўская — па адукацыі беларусістка, пяць гадоў працы на радыё „Свабода”, родам з Бельска-Падляскага, спецыялізуецца ў ньюсе.

— Мой дэвіз: аб’ектыўна пра ўсё, каб у сваім адчуванні перадаць справу аб’ектыўна, каб слухач сам выбіраў праўду са свайго пункту гледжання.

У „Рацыі” найбольш цэняць атмасферу.

— Тут адчуваеш сябе сапраўды быццам у сваім доме, няма адчужанасці.

Марко Заброцкі, раней журналіст Радыё Беласток, студэнт беларускай філалогіі ў Беластоку, шматгадовы старшыня ЗБМ.

— У „Рацыі” большыя магчымасці як у перадачы „Пад знакам Пагоні”, справа ў абмежаванасці эфірнага часу. Зараз можна нашмат шырэй прадставіць тэму, паказаць яе з некалькіх пунктаў гледжання. У працы найбольш цэніцца нармальнасць кантактаў з польскім слухачом і свойскай атмасферай.

— Калі запрашаем у рэдакцыю гасцей з *тэрэну* ці ваяводства, мы гутарым з імі па-беларуску, а яны, калі гэта палякі, адказваюць на польскай мове. Як нядаўна, калі нашым гасцем быў маршалак Сейміка Падляскага ваяводства Славамір Згжыва. Мы гутарылі па-беларуску, маршалак адказаў па-польску і добра мы ўсе разумеліся без перакладчыка.

Марко Заброцкі спецыялізуецца ў рэпартажы з глыбіні.

— Мне здаецца, што я шчаслівы ў „Рацыі”, — кажа сам пра сябе **Ян Мордань**, журналіст і радны гміны Бельск-Падляшскі, — а калі мне так здаецца, то, пэўна, так і ёсць. Я шчаслівы, што свой эгаізм магу выяўляць перад публікай. Праўда, раней, калі я свой эгаізм выяўляў са сцэны разам з „Жывым словам” і „Балаганам”, быў яшчэ больш шчаслівы.

Ян Мордань, пакуль што, лічыць сябе няздзейсненым журналістам, хаця

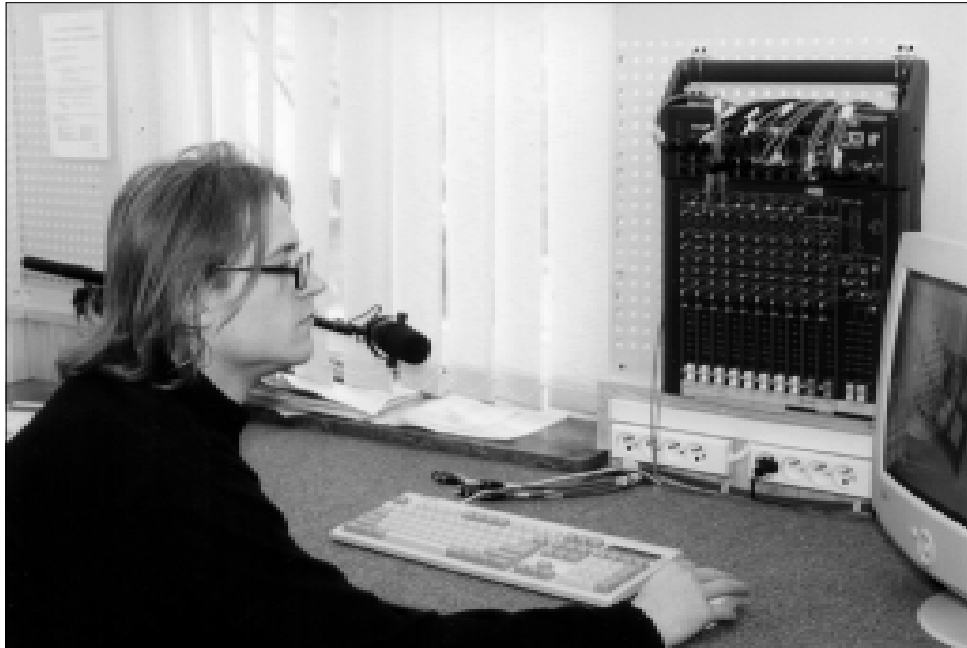
Валя Лаеўская: Аб’ектыўна пра ўсё.

Ян Мордань: Я шчаслівы, што магу выяўляць свой эгаізм. Пятрусь Пракопчык: Запрашаю на канцэрт пажаданняў!

Марко Заброцкі: Цаню польска-беларускую нармальнасць.

Лукаш Сцепанюк: Вядзем адзіны ў свеце беларускі гіт-парад!

і ў „Рацыі” часта дэкламуе паэзію або прозу. Аднак прысутныя сябры-журналісты пярэчаць: *Ён не бяжыць за папулярнасцю, папулярнасць бяжыць за ім!*, — каментуюць журналісцкую пасію сябры па мікрафоне.

Лукаш Сцепанюк — студэнт IV курса беларускай філалогіі ў Варшаве, аўтар і рэдактар (разам з Хрыстафорам Сяськевічам) суботняга гіт-параду.

— „Рацыя” вядзе адзіны гіт-парад беларускай музыкі ў свеце. Наш гіт-парад слухаюць не толькі на Беласточчыне, але і ў Беларусі. Многа паклоннікаў перадачы галасуе праз пасрэдніцтва Інтэрнэту.

Дэвіз: беларуская музыка, музыка, музыка. Далей — студэнцкае жыццё! Мара: каб разам з „Лешчам” стварыць гіп-гоп-рап.

Альжбета Бюра: Мая мара — навучыцца добра рабіць перадачы, быць прафесіяналкай.

Альжбета Бюра: Хачу стаць прафесіяналкай.

Выпускніца паланістыкі, рэдагуе выданні ў панядзелкі. У суботу вядзе чвэрцьгадзінную перадачу для дзяцей. Мае надзею, што калі пабольшыцца эфірны час, будзе мець 30 хвілін для дзяцей. Найбольшы поспех — мае ўжо кантакт з дзяцямі і свайго віртуальнага героя Марсіка, з якім час ад часу кантактуецца.

Стаць прафесіяналам хоча таксама гукарэжысёр **Пятрусь Пракопчык**, студэнт беларусістыкі ў Беластоку. У нядзелі Пятрусь вядзе канцэрт пажаданняў.

— Нашы віншаванні бясплатныя. Наш слухач сам можа выбраць жаданую песню. Трэба толькі нам пазваніць або напісаць, — кажа Пятрусь.

У „Рацыі” найбольш цэніць сяброўскую атмасферу і магчымасць далейшай навукі прафесіі.

— Хацеў бы, каб „Рацыя” была канкурэнтным, сапраўдным радыё.

— Да конкурсу на журналіста радыё „Рацыя” прыступілі трыццаць кандыдатаў. У большасці — студэнты, нядаўнія выпускнікі ўніверсітэтаў. Зараз радыё мае чатырох штатных працаўнікоў і дваццаць супрацоўнікаў-карэспандэнтаў. Аднак, каб дастаць штат на радыё, нашы супрацоўнікі павінны прайсці яшчэ цыкл курсаў, навучыцца працаваць як прафесіяналы. Каб кожны журналіст умеў падрыхтаваць інфармацыю, зрабіць рэпартаж, умець павесці перадачу, каб разбіраўся ў тэхніцы, — кажа прэзас „Рацыі” **Яўген Вапа**.

Невыпадкава даем апошніяе слова старшыні Беларускага саюза ў РП. Яшчэ да ўзнікнення гэтага радыё, у Беластоку, Варшаве і Мінску хадзіў анекдот, што толькі Вапа мае рацыю ў Радыё „Рацыя”.

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

Беларускія дні ў Гданьску

Генеральны консул РБ у Гданьску Міхал Аляксейчык, намеснік дырэктара гасцініцы „Гранд” Івона Смочынская і хор Гайнаўскага дома культуры.

Мерапрыемства пачалося 6 мая ў суботу з адкрыцця ў Расійскім асяродку навукі і культуры выставы Слускай фабрыкі мастацкіх вырабаў „Слускія паясы”. Ініцыятарам усіх беларускіх мерапрыемстваў у Гданьску быў Генеральны консул Рэспублікі Беларусь у Гданьску Міхал Аляксейчык. Ужо чарговы раз намагаецца ён, каб як мага больш багата Беларусі паказаць жыхарам Гданьска і яго ваколіц. Як гавораць некаторыя тутэйшыя палякі, спадар Аляксейчык робіць больш, чым іншыя дыпламатычныя прадстаўнікі ў Гданьску, напрыклад, Украіны ці Расіі.

Слускія паясы

Са сваімі мастацкімі вырабамі прыехалі: дырэктар Слускай фабрыкі Мікола Фрузараў і інжынер па маркетынгу Аляксандр Глазкоў. Фабрыка існуе ўжо больш за 60 гадоў (у 2002 годзе будзе святкаваць 65-годдзе), але Мікола Фрузараў кіруе ёю толькі два з паловай года. Калі прыехаў у свой родны Слук з Салігорскага калійнага завода, дзе 20 гадоў быў адказным за аўтаматызацыю, фабрыка была ў заняпадзе, з вялікімі даўгамі. Працавала 1 200 асоб, якія па 3 месяцы не атрымлівалі грошай за сваю працу. Зараз працуе на фабрыцы каля 500 асоб, выпускаюць такую ж па колькасці прадукцыю, як у 1990 годзе. Фабрыка, каб існаваць на рынку, вымушана была перайсці таксама на камерцыйны профіль вытворчасці. Аказалася гэта вельмі трапным выхадам, швейнымі вырабамі са Слус-

ка зацікавіліся немцы. Зараз на заказ з Нямеччыны фабрыка шые курткі. Дзякуючы карысным экспертным кантрактам, фабрыка стабільна можа займацца таксама традыцыйнай вытворчасцю: тканнем, вышыўкай, народнымі ўзорамі строяў, настольніц, пасцелі, вырабам керамікі, драўляных шкатулак і г.д. 50% прадукцыі выконваецца з ільну. 50 тон лянных вырабаў заказала Грэцыя. Пры фабрыцы знаходзіцца мастацкая лабараторыя, дзе каля 25 мастакоў распрацоўваюць новыя ўзоры. Слуская фабрыка ўваходзіць у канцэрн беларускіх народных мастацкіх промыслаў. Пры ім знаходзіцца мастацкая рада, якая зацвярджае новыя ўзоры і вырабы. Калі іх прылічыць да народных мастацкіх, тады фабрыка звальняецца ад падатку. Пры камерцыйнай вытворчасці тых жа куртак для Нямеччыны трэба плаціць даволі высокія налогі. Расказваючы пра фабрыку ў Слукі Мікола Фрузараў успомніў пра даўнюю, з часоў Радзівілаў, фабрыку слускіх паясоў, вядомую ва ўсёй Еўропе. Спасылаючыся на тагачасныя традыцыі фабрыка і называецца „Слускія паясы”. Але краса сённяшніх дэкаратыўных паясоў (прэзентаваных на выставе) далёкая ад тых з XVIII стагоддзя. Як сказаў дырэктар, „сёння нет на них спраса”. Пасля ўсіх гэтых аповедаў успомніўся верш Максіма Багдановіча „Слускія ткачы”, якога сапраўды не хапае на выстаўцы як лейтматыву. Добра было б уключыць у прамоцыю вырабаў і класіка белару-

скай літаратуры, які ў 1912 г. славіў працу слускіх ткачых:

*Ад родных ніў, ад роднай хаты
У панскі двор дзеля красы
Яны, бяздольныя, ўзяты
Ткаць залатыя паясы.
(...)*

*І тчэ, забыўшыся, рука,
Заміж персідскага ўзора,
Цвяток радзімы васілька.*

Выстава працавала толькі тыдзень і вырабы можна было купляць.

Беларуская кухня

8 мая ў гасцініцы „Гранд” у Сопале адбылося адкрыццё „Дзён кухні Беларусі”. Сабраўся такі натоўп гасцей, што выстаўленае багацце розных страваў адышло на задні план. Шмат людзей прыйшло пабачыць, якая гэта кухня (за плячыма чулася: „То Białorusini mają swoją kuchnię?”). Іншыя прыйшлі, каб прыпомніць смак даўно не спажываных страваў. Госьці захапляліся бульбяной бабкай, саянкай, хлебным квасам, журавінавым сокам з мятай і вядома — беларускай гарэлкай, асабліва беларускім бальзамам. Апрача гэтых традыцыйных страваў былі і больш прыдуманія, як бліны ў курыцы, рыба ў бялках ці сліўкі ў бітай смятане. Усе стравы падрыхтавалі брэсцкія кухары з рэстарана „Дружба”, які належыць Прадукцыйна-камерцыйнай фірме „Рытм”. Усё было вельмі смачнае і прыгожа пададзенае. Захапляліся беларускай кухняй прадстаўнікі паморскіх уладаў, хвалячы Генеральнага консула за цікавую імпрэзу. Гэтую вялікую бяседа адкрылі: ініцыятар мерапрыемства Міхал Аляксейчык, намеснік дырэктара гасцініцы

„Гранд” Івона Смочынская і хор Гайнаўскага дома культуры, які на адкрыццё дзён беларускай кухні спецыяльна прыехаў у Сопат. Бяседа падыгрывалі і спявалі „Прымакі”. Нават танцы пачаліся. І хвала консулу Міхалу Аляксейчыку, што пры нагодзе беларускай кухні папулярнае беларускіх музыкаў і харыстаў з Беласточчыны. Мне асабіста не хапала сярод усіх страваў беларускага хлеба (пра які, дарэчы, не толькі я адна пыталася), бульбяной кішкі, дранікаў і бліноў з верашчакай. Але і так было як „za króla Sasa — jedz, pij i poruszczaj rąsa”. А ўсё гэта дзякуючы спонсарам — прыхільнікам беларушчыны, не толькі кухні: фірмам „Chemix”, „Amber”, бровары Bielkówo, суполкам „Nata”, „Atlant-service”, „farm util” Генрыхы Стаклосы.

Дні кухні Беларусі працягваліся да 21 мая.

8 мая ў Медыцынскай акадэміі ў Гданьску з вучонымі і студэнтамі сустрэўся прафесар Валерый Муроx, дырэктар Інстытута харчавання ў Беларусі.

Дзень Перамогі

Па ініцыятыве генеральных консулаў Расійскай Федэрацыі і Рэспублікі Беларусь 9 мая на могілках савецкіх воінаў у Гданьску адбылося ўрачыстае ўскладанне кветак. Паніхіду па загінуўшых адслужыў мясцовы святар айцец Аркадзь Зеляпуха. Ад уладаў горада Гданьска прысутнічалі прэзідэнт Павел Адамовіч і віцэ-старшыня Гарадской рады Мацей Лісіцкі. Былі таксама ветэраны II сусветнай вайны, у асноўным выхадцы з „крэсаў усходніх”.

Лена ГЛАГОЎСКАЯ

Фота аўтара

Чаму ўзнікла Грамада?

[1 — працяг]

кі. На ўсходнім баку рыжскай мяжы пачынала стварацца амаль нацыянальная дзяржаўнасць. Адзінай дзяржаўнай мовай стала там беларуская. Эканамічнае развіццё рэспублікі ў дваццатыя гады прывяло да хуткай ліквідацыі страт, нанесеных краіне за час амаль сямігадовай вайны. Беларускія дзеячы і палітыкі ў Польшчы пабачылі ўсходнюю Беларусь як краіну сваіх мараў. Ніхто з іх не мог тады спадзявацца, што саветы праводзяць толькі палітычны эксперымент і пару гадоў пазней з Беларускай Рэспублікі астанецца толькі геаграфічная назва. Аднак тады, калі Тарашкевіч дарэмна шукаў зразумення ў палякаў, саветы ахвяравалі беларусам нацыянальную дзяржаву. Для большасці беларускіх дзеячаў, так на

эміграцыі, як і ў Польшчы, зразумелым стала тады, што няма лепшага вырашэння нацыянальнага пытання як уз’яднанне зямель, заселеных беларусамі ў межах Савецкай Беларусі.

Тарашкевіч, які рашыўся на такую радыкальную змену арыентацыі, раней праводзіў размовы з палітыкамі, якія ўваходзілі ў структуры БНР. Размовы з Аляксандрам Цвікевічам у Гданьску прывялі яго да пераканання, што ў існуючых умовах толькі Савецкая Беларусь можа даць перспектывы нацыянальнага праіснавання. Яго сябры з клуба Сымон Рак-Міхайлоўскі, Пётр Мятла і Васіль Рагуля ўжо раней патрацілі ілюзіі наконт магчымасці паразумення з палякамі. Восенню 1923 г. стварылі асобнае дэпутацкае кола Беларускіх незалежных сацыялістаў і пар-

ламенцкую трыбуну пачалі выкарыстоўваць для апісання таго, што дзеялася на беларускіх землях. Гаварылі яны пра пародыю судовых працэсаў на г.зв. крэсах, зверствы ў турмах у адносінах да арыштаваных беларусаў, пагардлівыя адносіны лакальнай адміністрацыі, праследаванне праваслава.

У 1925 г. Тарашкевіч канчаткова пераканаўся ў памылковасці свайго выбару. Далучыўся да „незалежных сацыялістаў” і разам стварылі новы клуб — Беларускай сялянска-работніцкай грамады. Ніколі яны адкрыта не заявілі, што хочуць далучыць Заходнюю Беларусь да БССР, але ў праграме партыі запісалі — як мэту сваёй дзейнасці — „незалежнасць Бelay Русі ў цеснай сувязі з народамі, якія рашыліся на новую грамадскую структуру”. А „новая грамадская структура” была толькі ў нагодаў Савецкага Саюза.

Напрыканцы 1926 г. Грамада была

адной з найбольшых партый у Еўропе. Налічвала каля 120 тысяч членаў і рашуча паўплывала на настроі грамадства паўночна-ўсходняй Польшчы. Улады вырашылі ліквідаваць гэты рух паліцыйнымі метадамі. Лідэры партыі, паслы апынуліся ў турмах. Такім чынам закончыліся ўсе перспектывы польска-беларускага дыялогу. Палітыка ўлад у трыццатыя гады была беларусам пастаянным доказам, што не павінны яны разлічваць на тое, што калі-небудзь нехта ў польскай палітыцы будзе ўлічваць іх нацыянальны інтарэс. Паралельна, у гэты самы час, толькі больш радыкальнымі метадамі, ілюзіяў наконт нацыянальнага развіцця пазбавілі беларусаў маскоўскія бальшавікі, якія акупавалі ўсходнюю частку краіны.

Грамада ўзнікла як вынік надзеі на існаванне альтэрнатыўнага вырашэння. Яго аднак на практыцы не было.

Яўген МІРАНОВІЧ

V Агульнапольскі конкурс беларускай паэзіі і прозы

Рэдакцыя „Нівы” і Беларускі саюз Рэспублікі Польшча аб’яўляюць V Агульнапольскі конкурс беларускай паэзіі і прозы.

Тэматыка

Арганізатары не абмяжоўваюць тэматыкі дасыланых твораў. У конкурсе будуць разглядацца працы на беларускай мове.

Прынцыпы ўдзельніцтва

1. Конкурс праводзіцца ў трох узроставых групах:

— I група: дзеці і моладзь пачатковых школ,

— II група: моладзь сярэдніх школ,

— III група: дарослыя (выключна аўтары, якія не з’яўляюцца членамі літаратурных творчых саюзаў).

2. У рамках груп конкурс праводзіцца ў двух катэгорыях: паэзіі і прозы.

3. Конкурсныя працы, надрукаваныя на машынцы або разборлівы рукапіс у трох экзэмплярах (паэтычныя творы — 3-5 вершаў, іншыя літаратурныя формы — аб’ёмам да 22 старонак стандартнага машынапісу) трэба падпісаць крыптанімам, пазначыць нумарам узроставай групы і пасаць на адрас:

**Redakcja „Niwy”, skr. poczt. 149
ul. Zamenhofa 27
15-959 Białystok 2**

з прыпіскай на канверце: V Ogólnopolski Konkurs Poezji i Prozy Białoruskiej.

4. Прозвішча, імя і дакладны адрас аўтара дасланных конкурсных прац трэба памясціць у асобным заклееным канверце, падпісаным звонку такімі нумарам узроставай групы і крыптанімам, як і конкурсныя працы.

5. На конкурс трэба дасылаць творы, якія дагэтуль нідзе не друкаваліся і не ўзнагароджваліся на іншых конкурсах.

6. Арганізатары не вяртаюць дасланных твораў.

Тэрміны

1. Тэрмін дасылання конкурсных

прац мінае **10 чэрвеня 2000 г.** (вырашае дата паштовага штампа).

2. Вынікі конкурсу будуць аб’яўлены да 20 ліпеня 2000 г.

3. Уручэнне ўзнагарод адбудзецца на адмысловай сустрэчы. Аб тэрміне мерапрыемства лаўрэаты і астатнія ўдзельнікі конкурсу будуць паінфармаваны і запрошаны прыняць у ім удзел. Прадугледжваецца таксама аўтарская сустрэча з лаўрэатамі.

Узнагароды

1. Арганізатары прыдбалі грашовыя і рэчавыя ўзнагароды. Дапускаюцца таксама ўсялякія іншыя ініцыятывы арганізацый і прыватных асоб з мэтай павелічэння колькасці ўзнагарод. Арганізатары будуць садзейнічаць такім ініцыятывам.

2. Арганізатары ўстанаўліваюць 1-3 узнагароды для найлепшых дэбютантаў. Аб падзеле і вартасці астатніх узнагарод рашае ўстаноўленае арганізатарамі журы.

3. Журы можа не выкарыстаць усяго фонду ўзнагарод.

4. Арганізатары прадугледжваюць магчымасць публікацыі ўзнагароджаных твораў (без права аўтараў на ганарары) на старонках „Нівы”, у агульнапольскім друку і па радыё.

5. Як дадатковая ўзнагарода прадугледжваецца выданне асобнага зборніка ўзнагароджаных і дадаткова вылучаных пераз журы прац.

Заклучныя заўвагі

1. Працы, якія не адпавядаюць правілам конкурсу, не будуць разглядацца.

2. У справах, якія вынікаюць з супярэчлівага тлумачэння правілаў, канчатковае рашэнне выносіць арганізатары ў паразуменні з журы.

3. Сакратарыят конкурсу змяшчаецца ў:

**Redakcja „Niwy”,
ul. Zamenhofa 27
15-959 Białystok
tel. 743 50 22**

Усё пакінуць след павінна

Каб сілы хопіла на пяць гадзін!

[1 — працяг]

цягу да сціслых прадметаў, а тут жа экзамэн па беларускай мове і літаратуры... Для некаторых, як для спадарыні Галіны Барташук, гэта ўжо трэцяя матура ў гэтым ліцэі!

— Высокі ўзровень у гэтай школе. Мая старэйшая дачка Агнешка пасля скончыла два факультэты на Сарбоне, другая, Бажэна, эканоміку. Абедзве ў Сарбоне атрымалі найвышэйшую сярэднюю з усіх іншаземцаў. Гэта ліцэй даў падставу для такога старту. Сын, Пятро, крыху слабейшы ад сясцёр, але таму, што хварэў, вось я і больш перажываю, — кажа мама матурыста, але голасам спакойным...

Самай раніцай, пакуль пайшоў святочнай і ўсхваляванай гурбой у гімнастычную залу, урачыста апрануты гулівы рой кружыў па калідорах ліцэя, таўпіўся пад партрэтам Браніслава Тарашкевіча. Зала, залітая сонцам, прыбраная сцягамі, кветкамі, чакала іх з невядомым — пытаннямі, якія патрабавалі разважлівага, непаспешлівага, абдуманнага адказу на як найлепшай мо-

ве. Які настрой мог быць і бачанне сваіх магчымасцей (пасля часам непраспаных начэй), можа сведчыць загаловак аднаго з чарнавікоў: *чарнавід!*

Але мінае пяць гадзін. Выходзяць першыя шчасліўцы. Ірэк Пугачэвіч з IV „б” класа ўжо спакойны. Ён пісаў на трэцюю тэму. Хоць, у гэты момант... забыўся, які быў заглавак. Ці рыхтаваўся акурат на яе, спадзяваўся? Не, проста было пра што яму пісаць. Ілона Муха таксама думае, што трэцяя тэма была найпрасцейшая. Пра кніжкі. Паспела паправіць. Думае, што, калі хто хацеў, мог пакарыстацца „дапаможнікам”, але, папраўдзе, і не трэба было...

Камісія сабрала ўсе працы, толькі адзін вучань паспешліва пераглядае апошнія радкі. Камісіі сёння хуценька трэба парафаваць ды парахаваць усе працы. І праверыць, і ацаніць. Цяпер настаўнікі будуць „мэнчыцца” над матурай. Яна ў прафесар Зінаіды Дземянюк трыццаць трэцяя.

Міра Лукша
Фота аўтара

Цяпер камісія пасядзіць! (злева — дырэктар беліцэя Зінаіда Навіцкая, Анна Бжасоўская і Зінаіда Дземянюк)

Выратаваць ад забыцця

У Дубічах-Царкоўных арганізуюць Пакой беларускай культуры. У драўляным будынку ўжо пабудавалі адмысловую печ з цэгля і гліны (выканаўцам быў спрактыкаваны пячнік Ян Жак з Тафілаўцаў). У кухні будуць стаць яшчэ кросны. У адным пакойчыку паставяць ложка з сеннікам.

Варта адзначыць, што пачынальнікамі справы былі вікарыі а. Марк Якімюк, дырэктар Пачатковай школы

ў Дубічах-Царкоўных Ніна Добаш-Карпюк і дырэктар Гміннага асяродка культуры ў Дубічах Іаланта Соха. Апенкуном з’яўляецца войт Дубіцкай гміны Анатоль Паўлоўскі. На завяршэнне пабудовы Пакоя беларускай культуры ў Дубічах не пашкадуецца грошай з бюджэту гміны. Варта выдаткоўваць грошы, каб паказаць свету, што тут беларусы жылі і надалей жывуць.

(гай)

Да артыкула „Развітанне з ветракамі”

Адгалоскі

*Далёка ў полі на ўзгорку,
Дзе ўецца гасцінец-бальшак,
Аб долі задумаўся горкай
Стары спарэхнелы вятрак.*

Віктар ШВЕТ

Прачытаў я артыкул Андрэя Дэмбоўскага і стала мне вельмі страшна, сумна, трывожна. Сёння некаторыя беларускія хітруны-чыноўнікі з вялікай абьякавасцю адносяцца да беларускай культуры. Аўтар артыкула ў „Ніве” (№ 18 ад 30.04.2000 г.) напісаў праўду аб чыноўніках, якія зважаюць толькі на сваю кар’еру. На Гайнаўшчыне калісьці культурай заадавалі Э. Цаглярская і І. Дабжанская. Яны вялі дакументацыю кожнага ветрака, каплічкі — усіх помнікаў культуры. Усе яны былі занесены ў рэстр. Пры іх дзейнасці ніхто ніводнага ветрака з Гайнаўшчыны не вывез. Трэба вельмі моцна падкрэсліць, што абедзве жанчыны былі каталіцкага веравызнання. Яны дбалі, каб у кожнай святліцы, школе адбываліся спатканні з беларускімі пісьменнікамі — „белавежцамі” і з братняй Беларусі. А сёння „нашы” чыноўнікі,

як самі бачыце, абьякава ставяцца да ветракоў — помнікаў архітэктуры, якім больш за 114 гадоў. Нашай архітэктурай зацікаўлены галандцы, украінцы з Мазураў — усе разумныя людзі, толькі не чыноўнікі гміннай управы. „У нас важнейшыя справы”, — казалі. Да беларускай культуры абьякава адносіцца таксама войт Гайнаўскай гміны. Сведчыць аб гэтым стаўленне да прапановы ўладальніка ветрака, які адмовіўся б ад продажу помніка архітэктуры, калі б атрымаў грошы на пакрыццё даху ветрака або льготы ў падатку. На вялікі жаль, чыноўнікі ў адказ паказалі вялікую дулю. Вятрак будзе красавацца на Мазурах.

Хто даў чыноўнікам дазвол таптаць, паніжаць архітэктуру нашых продкаў?

Ветракі — прыклад беларускай архітэктуры — вытрымалі ўсялякія ўраганы, катаклізмы, войны, гітлераўскую акупацыю, а перад абьякавасцю чыноўнікаў здаліся.

Мікіта Дрозд

Ганарар на Беларускі музей у Гайнаўцы.

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Ганулька Урбановіч з мамай Евай і татам Мірславам.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Урок беларускай мовы з бабуляй

(мерпрыемства
з цыкла „Наш клас”)

9 мая г.г. мы гасцілі ў класе знакамитага гасця — бабулю нашай сяброўкі Ніну Магрук. Мы запрасілі яе, каб расказала нам пра звычаі і абрады звязаныя з Вялікаднем. Бабуля сказала, што вельмі ахвотна прыняла запрашэнне і з усмешкай пачала свой расказ.

У нашым класе цішыня і ўвага рэдка бываюць, але бабуля ўмела так цікава расказаць, што ўсе сядзелі ціха і ўважліва яе слухалі. Яна гаварыла вельмі шырока аб Вялікадні, дзякуючы чаму мы даведаліся многа цікавага.

Я першы раз пачула пра тое, што яйкі малявалі не толькі ў цыбульніку, але і ў саломе змешанай з кветка-

мі таполі. Гэтыя яйкі былі жоўценькія — не кожны ўмеў іх маляваць.

Я не ведала таксама, што пасвячаную вярбу трэба спаліць у печы, ў якой будуць пячы пасху.

У роднай вёсцы бабулі — Галадах — быў звычай, што дарослыя ў Вялікую пятніцу нічога не елі. Дзеці гэтага не рабілі і таму не падыходзілі прыкладацца да Плашчаніцы.

Пасля расказу бабулі мы пачалі ставіць пытанні. Бабуля на ўсё адказвала вельмі дакладна. Некаторыя нашы пытанні паслужылі нават тэмай для расказу бабулі. Яна сказала, што пры розных абрадах многа спявалася. Аднак, на жаль, не хачела заспяваць нам ніводнай песні. Абяцала папрасіць суседку, каб тая праспявала песні на касету.

Усім нам вельмі падабаўся бабулін расказ і яна сама. Мы шчыра ёй за гэта падзякавалі. Уручылі ёй кветкі, на якія бабуля сказала: „О, Божа мой!” Хацелася б мець заўсёды такія ўрокі беларускай мовы.

Наступным этапам конкурсу „Наш клас” будзе экскурсія „Шляхам праваслаўя”, на якую паядзе наш клас з выхавацелькай Валянцінай Бабулевіч.

Бася ЖЭРУНЬ,

VI „ц” клас бэльскай „тройкі”

Гэта наша родная мова

3 дырэктарам Комплекса школ у Нарве Алінай АСТАШЭУСКАЙ гутараць вучаніцы V класа — Аня Іванюк, Ася Стоцкая і Агата Капейчык.

— Як доўга Вы працуеце ў Нарве?

— Ужо 12 гадоў.

— Гэта Ваша першая праца?

— Не, раней я працавала ў школе ў Трасцянеццы.

— На якой пасадзе пачыналі Вы сваю працу?

— Была я настаўніцай рускай мовы, фізікі, тэхнікі і пачатковага навучання.

— Вучыце Вы рускай мове, а ці ведаеце беларускую мову?

— Так, ведаю.

— Ці любілі Вы вучыцца беларускай мове?

— Так, я вельмі любіла вучыцца беларускай мове.

Вавёрка

Вось вавёрка,
Дык вавёрка,
Шустрая
Быццам танцорка
І з галіны
На галіну
Скача з грацыяй
у ялінах.
Ну, а спрытная якая
Шышку ў лапкі
Ўміг хапае.
Пані сойка
Елак сяброўка
Заглядзелася
І зорка сочыць
За вавёркаю
Цыркоўкай.
Пераснедала
Вавёрка
І як скочыць
Упрост ля сойкі.
Тая крыку
Нарабіла,
— Вой, мяне
Як настрашыла.
Я ад страху
Уся дрыжу,
Я цябе вось
Правучу!
А вавёрка
Скок у дупло,
Быццам яе
Й не было.

Уладзімір ГАЙДУК

Лівень

Лівень раптам наляцеў,
Лупіць ён з размаху
Па лісці купчастых дрэў,
Па бляшаным даху.

Сталі дзеці ля сцяны,
І цуркі старанна
Ловяць ручкамі яны,
Як ваду з-пад крана.

Не грыміць над галавой,
Не дрыжаць прысады.
Лівень цешыцца:
З дзятвой
Пагуляць ён рады.

Леў ПАРЭМСКІ

— Ці на ўроках ёсць выпадкі, калі вучні блытаюць гаворку з польскай мовай?

— Здараецца.

— Гаворыце Вы на гаворцы?

— Так, калі да мяне хтосьці на ёй гаворыць.

— Ці чытаеце Вы „Ніву”?

— Заўсёды.

— Ці любіце Вы прымаць удзел ў беларускіх мерапрыемствах?

— Зразумела.

— Дзе вы правялі сваё дзяцінства і юнацтва?

— Дзяцінства правяла ў Прыбудаках, юнацкія гады ў Элку і Варшаве.

— Ці любіце Вы сваю працу?

— Вядома.

— Як думаеце, ці вучні павінны вучыцца беларускай мове?

— Пэўна, што так. Гэта ж наша родная мова. Але ў сённяшні час трэба ведаць многія мовы. А каб ведаць, трэба іх вучыцца.

— Дзякуем за размову.

— Дзякую.

Фота Камілі ВРУБЛЕЎСКАЙ

Мірап з залатым пяром

(казка з беластоцкага парку,
пачатак у 21 н-ры)

Пра гора Мірапа пачулі лебедзі на Чорнай Ганьчы. Лебедзі ведаюць, калі іх браты ў небяспецы. Ляцяць тады самі з сябе на Дзікі востраў і ладзяць там свой птушыны сейм.

Тры дні гадалі, раіліся, спрачаліся, думалі лебедзі. Усе хацелі дапамагчы, даць добрую раду Мірапу. Усе хацелі прыслужыцца, ахвяраваць сваю дапамогу і час хвораму. Ведалі, што пасля смерці лебедзя прыйдзе няшчасце.

— Шмат хто з птушак не змога ні лётаць, ні спяваць, — уздыхнуў найстарэйшы ў крузе птахаў. — Калі ён памрэ, — высахне наша возера. Наша Чорная Ганьча, райскі дом птахаў!

Разам з хваробай Мірапа на зямлю зваліліся няшчасці. У парку Браніцкіх ад начных маразоў ссохліся

майскія кветкі. Нават вада ў сажалцы зрабілася нейкай мутнай і бруднай. Дзень і ноч панавала засуха. Да таго люта гудзеў Паўночны вецер і, быццам на злосць, сыпаў пяском на шпацыруючых па парку.

Мірап не хацеў паміраць. Моцна кахаў ён сваю добрую жонку Раду і жулікаватую Бусю-дачушку. Радаваўся, калі да яго сажалкі прыходзілі людзі. Асабліва дзеці падабаліся птаху. Яны гутарылі з яго птушынай сям’ёй, прыносілі „хрупкі“, дражніліся. З усяго сэрца любіў белы лебедзь людзей і свой парк.

— І што будзе з маёй любай Бусей? Хто навучыць яе плаваць і лётаць? Грацыёзна, па-каралеўску, як прыстоіць лебядзінаму роду, — не мог знайсці сабе месца хворы Мірап.

(праз тыдзень — працяг чарадзейнай гісторыі Мірапа, якую раскажам у „Зорцы” сямігадовая Надзейка).

ЗОРКА

Польска-беларуская крыжаванка № 22

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Podróż Ганілек літаракі	Arnold Zbiór piosen		Los		▼
	▼		▼		▼
►		▼		Ina	
Dania	►			▼	
►					▼
Rożen					▼
Pysk	►				▼
►				Oda	Maj
Koń		Dom	►	▼	▼
►			▼		▼
Jedzenie		Raj	►		

Адказ на крыжаванку н-р 18: Вялікдзень, дата, аса, год, карагод. Мядок, лад, гіт, каса, зара, лес, НАТА.
Узнагароды, аўтаручкі, выйгралі: **Грыша Мірановіч, Ева Сегень, Сара Пятрышук, Міхась Альховік** з Беластока, **Паўліна Савіцкая** з Гарадка, **Анджэліка Сельвясюк, Ева Казлоўская, Марта Федарук** з Бельска-Падляскага, **Дарак Ляўчук, Юстына Гацута, Маргарыта Нічыпарук і Бэата Парфянюк** з ПШ у Новым Корніне.

Оля Каліна з Беластока

Оля Каліна не любіць толькі адной беларускай песні — песні пра месяцы года. У ёй такі радок: *Чэрвень — чырвоная каліна!*

— Сама вельмі люблю гарачае лета і халодную зіму, — адзначае дзяўчынка, — бо летам уволю можна гуляць на двары, а ў маразы больш хочацца вучыцца.

Пакуль што ў першакласніцы толькі найлепшыя ацэнкі. Сярод прадметаў яна найбольш любіць пластыку, гімнастыку, тэхніку і англійскую мову. Волечка — малая разумніца і індывідуалка. Як мала хто сярод сваіх сяброў, што ходзяць на беларускую мову ў ПШ н-р 4 у Беластоку, добра размаўляе па-беларуску.

— Не маю найлепшых сяброў, — кажа Оля, — усе мае сябры — добрыя.

Толькі старэйшы на два гады Міхась часта спрачаецца з Оляй. І ў час, калі адбывалася наша размова, Міхась падбег і сыпануў сястрыцы на галаву пяску!

— Міхал не верыў у тое, што я буду мець інтэрв’ю ў „Зорцы”! — патлумачылася за брата дзяўчынка.

Разам з Міхасём даглядаюць свайго любімага „Туптуса” — чарапашку. Разам даяджаюць у школу з квартала Новае места. А ў час канікул паедуць разам адпачываць на мора.

І яшчэ найважнейшае: у час, калі выйдзе з друку „Зорка”, Оля будзе

святкаваць дзень нараджэння. Дзяўчыны споўніцца восем гадоў. З гэтай нагоды наша рэдакцыя жадае мілай Волечцы поспехаў у вывучэнні беларускай мовы, удалых канікул і цікавых прыгод.

ЗОРКА

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Уладзімір Арлоў, Адкуль наш род

Надзея палачанаў

У князя Ізяслава падростаў сын Брачыслаў.

Паводле старога звычаю, крывіцкія князі ў тры гады садзілі сыноў на каня, у сем гадоў аддавалі ў навучанне грамаце, а ў дванаццаць бралі на вайну. Ізяслаў паспеў толькі навучыць хлопчыка ездзіць на кані, даў патрымацца за меч ды паслухаў, як бойка малы чытае рукапісную кнігу. Узяць княжыча ў паход ён ужо не змог.

Князь Ізяслаў памёр у маладыя гады. Шмат хто з палачанаў думаў, што яго атруцілі падасланія Уладзімірам людзі. У Кіеве баяліся, што Полацкае княства зноў стане свабодным.

Брачыслаў застаўся сіратой. Полацк бярог свайго маленькага князя і глядзеў на яго з вялікай надзеяй. Выхоўваць хлопчыка даручылі самым мудрым баярам. Яны не шкадавалі сіл на тое, каб Брачыслаў рос дужым і спрытным, разумным і справядлівым, каб больш за ўсё на свеце любіў Полацкую зямлю. Кожны дзень князь садзіўся на каня, займаўся практыкаваннямі з мячом, вучыўся кідаць дзіду і страляць з лука.

Палачане марылі, што Брачыслаў разаб’е ворагаў і верне іхняму княству незалежнасць.

(працяг будзе)

Рэдакцыя „Сустрэчкі”.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Найбольшае дасягненне люблінскай беларусістыкі

Праз год, а фактычна ўжо, цалкам спыніць сваё існаванне заснаваная пайкойным праф. Рышардам Лужным беларусістыка ў Люблінскім каталіцкім універсітэце. Ужо ў мінулым годзе па гэтай прычыне прымушаны былі адысці з працы маладыя вучоныя-беларусісты, тое ж у гэтым годзе чакае і астатніх.

Славістыка ў Люблінскім каталіцкім універсітэце ўзнікла ў спецыфічных умовах і на хвалі навішых палітычных падзей. Ініцыятарам яе стварэння зараз жа перад увядзеннем ваеннага становішча былі ўлады універсітэта на чале з ягоным тадышнім рэктарам а. прафесарам Альбертам Кромшам і праф. Сцяпанам Савіцкім. А ўвогуле гэты універсітэт узнік на базе існуючай у свой час духоўнай Акадэміі ў Пецярбургу, у якой вучылася шмат беларусаў.

У 1989/90 г. ва ўніверсітэце ўзнікла Секцыя славянскай філалогіі (ад нядаўняга часу — Інстытут славянскай філалогіі), якая пачала навуковую дзейнасць і абучэнне ў трох філалагічных напрамках: русістыкі, украіністыкі і беларусістыкі. У кароткім часе, дзякуючы выдатным арганізацыйным здольнасцям яе кіраўніка і аднаго з ініцыятараў яе стварэння праф. Рышарда Лужнага, славістыка гэтая стала агульнавядомай і папулярнай. Таму і на беларусістыцы было тут шмат выдатнікаў, як, напрыклад, Артур Возняк, Моніка Яворская, Рэната Шэўчык, Агнешка Шэўчык, Бэата Клак, Анна Вонж, Анэта Юзьвяк і шмат іншых. Увогледзіце за гэты час выйшла амаль паўсотні магістраў беларусістыкі. Прычым узровень іх ведаў быў неаднойчы вышэйшы чымсьці студэнтаў Кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта, што прызнаваў нават яе кіраўнік праф. Аляксандр Баршчэўскі.

У гэтым кантэксце варта прыгадаць адну з узнікшых тут навуковых прац аднаго з яе навуковых працаўнікоў праф. Тэатына Рота-Жаброўскага — прафесара двух люблінскіх універсітэтаў. Пра некаторыя навуковыя працы таго ж прафесара пісаў я на старонках „Нівы” ў 1993-1994 гг.

Аўтар, народжаны ў былой Заходняй Беларусі, мовазнавец, унёс вялікі ўклад у станаўленне дзвюх люблінскіх беларусістык (другой — ва ўніверсітэце Марыі Кюры-Складоўскай).

Дасканалы зарыентаваны ў белару-

скай праблематыцы, як русіст і беларусіст, прафесар вырашыў не толькі даць папулярны нарыс апісальнай беларускай граматыкі (марфалогія і сінтаксіс), але ў сваіх навуковых мовазнаўчых зацікаўленнях пайшоў далей — у гісторыю беларускай мовы, плёнам якіх стала першая, выдадзеная ў Польшчы, *Гістарычная граматыка беларускай мовы**.

Першымі даследчыкамі гісторыі беларускай мовы былі ўжо ў канцы XIX і на пачатку XX ст. Іван Нядзёшаў (*Гістарычны агляд важнейшых гукавых і марфалагічных асаблівасцей беларускіх гаворак*, 1884; вучоны гэты нейкі час жыў ў Замосці), заснавальнік беларускай філалогіі Яўхім Карскі (1861-1931), Павел Растаргуеў (займаўся ён і нашым паграніччам, між іншым, *Аб польскім і беларускім уплыве на ўкраінскія гаворкі б. Седлецкай губерні*, 1929), Пётр Бузук (аўтар, між іншым, працы *Узаемаадносіны паміж украінскай і беларускай мовамі*, 1926), Іосіф Воўк-Левановіч, М. Карнеева-Петрулан і інш., але першыя абагульняльныя працы пачалі выходзіць толькі з 1957 г. (*Нарысы па гісторыі беларускай мовы, Гістарычная граматыка беларускай мовы* Фёдора Янкоўскага, ч. 1-2, 1974-77, *Гістарычная марфалогія беларускай мовы* А. Булькі, А. Жураўскага і І. Крамко, 1979).

І вось у 1992 г. з’явілася *Гістарычная граматыка беларускай мовы* праф. Тэатына Рота-Жаброўскага. Аўтар да яе стварэння меў ужо немалы мовазнаўчы навуковы вопыт як, між іншым, выкладчык гістарычнай граматыкі рускай мовы. У гэтым плане задача, якую ён сабе намеціў, была нашмат лягчэйшай.

Гістарычная граматыка беларускай мовы праф. Жаброўскага сваім аб’ёмам абымае наступную праблематыку: уводзіны, гісторыю супольнага для трох рускіх народаў (беларусаў, расіян і ўкраінцаў) рускага пісьма, фанетыку і марфалогію. У першым раздзеле аўтар спыняецца на прадмесе і задачах гістарычнай граматыкі беларускай мовы, асноўных этапах у развіцці мовы ўсходніх славян, славянах і іх мовах у старажытнасці, усходнеславянскіх плямёнах, узнікненні кіеўскай дзяржавы і яе ролі ў развіцці старарускай мовы, паходжанні старарускай літаратурнай мовы, развіцці ўсходнеславянскіх дыялектаў у перыяд феадальнай раздробленасці, утварэнні ўсходнеславян-

скіх моў, крыніцах вывучэння гісторыі беларускай мовы, яе асноўных пісьмовых помнікаў, як старарускай, так і старабеларускай моў.

Асобны раздзел люблінскі вучоны прысвяціў гісторыі рускага пісьма, у прыватнасці, кірылаўскаму алфавіту, азначэнню лікаў, летазлічэнню, характару старарускага пісьма, лацінскім і арабскім графікам, зменам у літарным складзе кірыліцы.

Асноўныя ўсё ж раздзелы першай гістарычнай граматыкі беларускай мовы ў Польшчы прысвечаны беларускай фанетыцы і марфалогіі. У раздзеле прысвечаным фанетыцы разглядаецца дагістарычны і гістарычны перыяды фармавання сучаснай беларускай мовы. Аналізуецца ў ім як вакалізм, так і кансанантызм, а ў прыватнасці: галосныя фанемы і іх паходжанне, фанетычныя законы, гісторыя насаваў галосных, лёс спалучэнняў **tort*, **tolt*, **tert*, **telt*, змяненне пачатковых спалучэнняў **ort*, **olt*, рэфлексныя другіх пачатковых спалучэнняў, трэцяе *ё*. Што ж датычыць кансанантызму ў дагістарычны перыяд, дык ва ўспомненым раздзеле аналізуецца: зычныя ў пачатковым перыядзе развіцця праславянскай мовы, палаталізацыя заднеязычных, памякчэнне зычных пад уплывам *ј*, уздзеянне *і* і пярэдніх галосных на групы зычных, спрашчэнне і змяненне груп зычных, старарускія зычныя напярэдадні пісьмовага перыяду.

Затым аналізуецца беларуская фанетыка гістарычнага перыяду. У падраздзеле пра вакалізм: страты рэдукаваных галосных, рэдукаваныя галосныя з плаўнымі, спрадвечныя *о*, *е* ў новых закрытых складах, напружаныя *ъ*, *ѣ*, спалучэнне *јѣ*, галосныя *о*, *е* на месцы слабых *ъ*, *ѣ*, неарганічныя еры, пераход *і* і *у* у *ѣ*, лёс спалучэння *дѣ*, вынікі страт рэдукаваных галосных, гісторыя галоснага *ѣ*, змяненне *е* на *о*, аканне, страта канцавых галосных.

Адносна кансанантызму, дык разглядаюцца тут: спалучэнні *ку*, *гу*, *ху*, шыпячыя і *с*, дзеканне і цеканне, ацвярджэнне мяккага *г’*, зычныя, якія перадаюцца літарай *г*, лёс паўмяккіх зычных, цоканне і змяненне *з* і *ж*, *с* і *ш*, прыстаўныя і ўстаўныя зычныя, страта канцавага *і* і іншыя змяненні ў галіне кансанантызму. На гэты конт робяцца некаторыя вывады.

Найбольш месца ўсё ж у *Граматыцы...* адводзіцца марфалогіі. Датычыць гэта часцін мовы і асноўных граматычных катэгорый старарускай мовы. Аўтар вывучае ў ім развіццё і станаўленне сучасных форм скланення і спражэння. Асноўныя ў ім падраздзелы прысвечаны

назоўніку (між іншым, тыпам скланення, зменам у сістэме назоўнікаў, страце клічнай формы, парнага ліку, развіцці катэгорыі адушаўлёнасці), займенніку (асабовым і зваротнаму, як і неасабовым займеннікам, разрозніваючым і не адрозніваючым роду і ліку), прыметніку (кароткім і поўным, іх вышэйшай і найвышэйшай ступені), лічэбніку (колькасным, парадкавым, дробавым і зборным, сінтаксічнай сувязі колькасных лічэбнікаў з назоўнікамі), дзеяслову (асноўным граматычным катэгорыям, асновам дзеясловаў, цяперашняму і будучаму часу, аорысту, імперфекту, перфекту і плюсквамперфекту, умоўнаму і загаднаму ладам, развіцці катэгорыі стану, дзеяпрыметнікам незалежнага і залежнага стану, інфінітыву і супіну).

У канцы вучоны кароткія падраздзелы прысвечаны прыслоўю, службовым словам і выклічніку. Раздзел закрываюць кароткія вывады.

У выніку атрымалася вялізная праца, напісана амаль што з матэматычнай лапідарнасцю і такой жа сціплай беларускай мовай, якая ўзбагаціла нашы веды пра сучасную беларускую літаратурную мову, адкрываючы перад ёю даўнія, напаяўзабытыя гарызонты, узбагачаючы такім чынам польскую і еўрапейскую беларусістыку і славістыку, а заадно — паказваючы стан і форму маладой люблінскай беларусістыкі (на працягу існавання некалькі дзесяткаў гадоў варшаўскай беларусістыкі не ўзнікла там, наколькі мне вядома, ніводная беларуская граматыка).

Камусьці перашкаджала такое шпаркае развіццё беларусістыкі ў Люблінскім каталіцкім універсітэце, дык трэба было спыніць намаганні шматлікіх вучоных, якія паклалі салідны фундамент пад яе будучыню. Занадта незалежнай была яна ў гэтым універсітэце. Не ўсім падабалася і тэмы, якія яна пачала навукова і аб’ектыўна, без налёту адзінадушнай мінуўшчыны, асвятляць. Занадта канкурэнтнай яна была. Таму не магло гэта падабацца сённяшнім дэцідэнтам. Пачынаючы з 1997/98 г., трэба было спыніць яе існаванне. Калі пішу гэтыя словы, прыгадваюцца быццам нейкае святое завяшчэнне, словы яе заснавальніка праф. Рышарда Лужнага з ягонай, як здаецца, перадапошняй навуковай канферэнцыі ў Казімежы-Дольным у 1996 г., а якія зводзіліся да таго, што трэба яе бараніць любой цаной!

Юры Трачук

*Teotyn Rott-Żebrowski, *Gramatyka historyczna języka białoruskiego*, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1992, ss. 192.

У гайнаўскім судзе

Ад пачатку студзеня 2000 года працуе ў Гайнаўцы цывільна-карнае аддзяленне Раённага суда ў Бельску-Падляшскім. Разглядае яно, у галоўным, казначэйскія парушэнні, цывільныя справы, калі вартасць спрэчнага прадмета ніжэйшая за пяць тысяч злотых і абскарджанні пастаноў калегіі па справах правапарушэнняў.

Яшчэ ў мінулым годзе гарадскія ўлады ў Гайнаўцы купілі будынак ля следчага ізалятара і бясплатна перадалі яго ў разпараджэнне раённых структур Міністэрства юстыцыі на патрэбы раённага суда. Яшчэ ў канцы мінулага года часткова праведзены быў рамонт першага паверха згаданага будынка і ў некалькіх памяшканнях пачало працаваць цывільна-карнае аддзяленне. Некалькі памяшканняў адвалі на патрэбы калегіі па справах правапарушэнняў, якая раней працавала ў будынку магістрата. Вядома ўжо, што ў Міністэрстве юстыцыі выдзелены сродкі на рамонт іншых памяшканняў. У будучым годзе будуць яны выкарыстаны для патрэб

самастойнага муніцыпальнага суда (grodzkiego), які можа паўстаць у Гайнаўцы ў сувязі з новым падзелам судовых структур.

У гайнаўскім судовым аддзяленні найчасцей разглядаліся справы жыхароў Гайнаўшчыны абвінавачаных у кантрабандзе алкаголю або папярсаў на мытным пераходзе Полаўцы — Пяшчатка, у неплацяжы падаткаў, безбілетным праездзе сродкамі публічнага транспарту. Ад пачатку года разглядаліся больш за 120 судовых спраў і каля 190 апеляцый. Судовыя справы разглядае суддзя Раённага суда ў Бельску-Падляшскім Пшэмыслаў Васілеўскі (на здымку), якому дапамагаюць двое стажораў.

У калегіі па справах правапарушэнняў ад пачатку года разглядаліся каля 300 справаў. Да адміністрацыйнай адказнасці прыцягваліся п’яныя вадзіцелі аўтамабіляў, матацыклаў і веласіпедаў, пасвараныя суседзі і дробныя зладзеі.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Святыя месцы на Беласточчыне

У рамках Wszechnicy праваслаўнай культуры, якую арганізуюць амаль кожны месяц Кафедра праваслаўнай тэалогіі Універсітэта ў Беластоку і Праваслаўнае брацтва св.св. Кірыла і Мяфодзія, 8 мая 2000 г. у Цэнтры праваслаўнай культуры прафесарам Антонам Мірановічам, гісторыкам праваслаўя (на здымку), была прачытана лекцыя „Святыя месцы на Беласточчыне”.

Дакладчык гаварыў пра месцы духоўнага адраджэння. Яны не ў гарадах, не ў палацах. Яны ў запушчаных гаях, на ўскраіне, далёка ад іх да вялікіх гарадоў і мястэчак.

На Беласточчыне знаходзяцца тысячы такіх месц. Адны з іх людзі наведваюць, іншыя — забытыя. Ёсць месцы, казаў прафесар, якіх сёння ўжо не наведваюць, але яны для нас вельмі важныя. Недзе захаваўся стары крыж, нехта паклапаціўся пра ікону.

Узяць хаця б Пяценку, каля Фальваркаў-Тыльвіцкіх (тут пахаваны Дзядзька Квас — А. Ч.). Калісь сюды прыязджала мноства людзей, а цяпер фактычна святкуецца толькі парафіяльнае свята. У 1708 г. тут было аб’яўленне Маці Божай, людзі пабудавалі капліцу — і зараза прайшла. Капліца падлягала Успенскаму манастыру ў Заблудаве, які заставаўся праваслаўным, нягледзячы на спрэчкі.

Ікона Божай Маці ў Ячне

Першая пісьмовая згадка пра царкву ў Ячне паходзіць з пачатку XVI стагоддзя. Прафесар Ежы Віснеўскі у сваіх працах не раз паўтараў, што „пры дарозе з Новага Двара ў Ганёндз непадалёк былі Грабяні і Ячна з царквою”. Падчас валоchnай памеры пры панаванні каралевы Боны было „Ячна з царквою (1540 г. згаданы поп засідранскі)”. Захавалася таксама скарга пробашча царквы ў Ячне ад 1732 г. на Антона і Яна Скірмантаў, якія нанеслі разбой на плябанію.

Чарговая драўляная царква была пабудавана ў 1846 г., а яе нябесным заступнікам стаў св. прарок Ілья. Паводле царкоўнага летапісу, было гэта перанясенне царквы з Вялікага Ставу ў Ячна. У народзе гаворыцца, што храм у Вялікім Ставе пабудаваны быў у той самы час, што Каложская царква ў Гродне.

А вось легенда аб пабудове царквы, якая першапачаткова мела стаяць паміж Ячнам і Грабянямі. Калі ўжо будаўнікі звезлі камяні і жвір на будаўнічую пляцоўку, павозка з цудоўнай іконай Божай Маці спынілася не ў планаваным месцы будовы, але там, дзе царква знаходзіцца цяпер. Гэты факт паўплываў на змену лакалізацыі царквы. Пакроўскі, аўтар „Ар-

У далёкім мінулым каля Грабаркі, у Мельніку, быў княжацкі горад (пакуль рускія землі не былі заатакаваны татарами). У 1260 годзе „Іпацьеўскі летапіс” пісаў пра цудоўную ікону, якая была вывезена, каб не захапілі яе татары. У XIX ст. былі апісаны набажэнстваў на Грабарцы, якія наладжваліся не ў сувязі з эпідэміяй, а з культам іконы Хрыста Збавіцеля. Былі апісаны, як тут маліліся.

У Кнарыдах, за Бельскам, засталася ўсяго невялікая каплічка і крыж. У XVIII стагоддзі людзі прыязджалі сюды па святую ваду. Там таксама аб’явілася Маці Божая.

Стары Корнін каля Гайнаўкі з’яўляецца цяпер месцам, дзе адбываецца адпуст святой Ганны. А пачалося ад аб’яўлення Маці Божай у XVIII стагоддзі. Пасля спалення царквы ў Дубічах-Царкоўных, ікону (2 пядзі x 1,5 пядзі) у 1704 годзе перанеслі ў Стары Корнін. Ад таго часу каля іконы заўсёды стаяла запаленая свечка. Людзі прыходзілі сюды, верачы ў сваё аздаравленне.

Прафесар Антон Мірановіч гаварыў аб многіх, важных калісь для праваслаўя мясцінах, як хаця б Ружаны Сток (калісь: Красны Сток) ці Ячна, дзе знаходзіцца копія іконы Маці Божай краснастоцкай, пра Даўспуду на Аўгустоўшчыне, куды аж з Гарадзеншчыны прыязджалі калісьці ў царкву, і пра ін-

хеологической карты Гродненской губернии” змясціў інфармацыю, што „ў царкве ў Ячне знаходзіцца цудоўная ікона Багамаці, а яе апісанне выдана ў Вільні ў 1854 годзе”. У ім пералічваюцца цудоўныя аздаравленні перад іконай Ячненскай Божай Маці.

Больш вестак пра саму ікону змяшчае „Гродненский календарь” ад 1899 г. Паводле гэтага выдання, цудоўная ікона

шыя мясцовасці, як Хадышэва, Тыкоцін, Кнышын, Высокае-Мазавецкае.

Для тутэйшых людзей асноўнымі асяродкамі адраджэння былі манастыры, а перш за ўсё Супрасльскі манастыр, заснаваны ў Блудаўскай пушчы. Гэта не быў кляштар, заснаваны 2-3 манахамі, а цэнтр, дзе было каля 100 манахаў. Першыя былі з Кіева, Смаленска, Пінска, Бельска. Ад самага пачатку ён трымаў сувязь з загранічнымі асяродкамі ў Маскве, Кіеве, Цверы, у Сербіі і Балгарыі.

Гэта наша багацце, падкрэсліў дакладчык, якое мы дзесьці па дарозе згубілі, а цяпер прабуем адбудоваць. Супрасльская абарончая царква гэта жамчужына нашай **культуры**: ніколі Супрасль ад нікога не бараніўся.

Яблачынскі манастыр з пачатку XVI стагоддзя заўсёды быў праваслаўным асяродкам, ніколі не быў уніяцкі.

У сярэднявечнай пазалочанай раме знаходзілася ў ківоце на левым клірасе. Памеры іконы: даўжыня — 1 аршын і 5 вяршкоў; шырыня — 1 аршын і 5 вяршкоў; таўшчыня — 1 вяршок. Выява Божай Маці напісаная ў візантыйскім стылі на тоўстай дошцы ў 1624 г. у Лейпцыгу. Божая Маці Адзігітрыя, з маладога твару якой выпраменьвае дабрыня і пакора, на левай руцэ трымае Дзіцятка, а правай указвае на Яго. Твар Ісуса Хрыста выглядае напамінае аблічча дарослага юнака, валасы простыя аліўкавага колеру. У левай руцэ трымае рулон, правай указвае на Багародзіцу. Божая Маці апранутая ў зялёную сукню з залатой аблямоўкай і плашч вішнёвага колеру; Ісус — у шэрую сукенку і плашч вохравага колеру. Вакол галоў — пазалочаныя драўляныя арэолы.

У „Праваслаўным календары на 1960 год”, выдадзеным Варшаўскай Мітраполіяй, пішацца: „(...) в наше время копия благодатной иконы Красностокской Божией Матери находится в Свято-Ильинском храме села Ячна Сокольского уезда; икона сия весьма почитается верующими. Божия Матерь изображена на иконе в короне; на левой руке Она держит Божественного Младенца также в короне. Спаситель Своей десницей благословляет”.

* * *

Цяперашняе захапленне іконай з’яўляецца доказам зацікаўлення аматараў жывапісу абрадным мастацтвам Праваслаўнай царквы і сведчыць аб яго вялікім укладзе ў культурны дасягненні ўсяго чалавецтва. Праваслаўная ікона выйшла з намолёных храмаў і ўвайшла ў гісторыю чалавецтва як самастойны від мастацтва, а прозвішча Рублёва стала вядомае не толькі знатаком царкоўнага мастацтва. Красамоўным прыкладам гэтаму можа быць таксама жыццё Даменіка Тэатакопулі — іканіста, які стаў адным з самых вядомых мастакоў як Эль Грэка.

У Заблудаве манастыр быў заснаваны ўдавой па Радзівіле (яна была праваслаўная). Тут жа была заснавана Рыгорам Хадкевічам першая друкарня, у якую ён запрасіў Івана Фёдарова з Масквы і Пятра Мсціслаўца з Вільні. Першыя кнігі гэта былі свяшчэнныя пісанні з каментарыямі.

Праўда, вялікая зала Цэнтра праваслаўнай культуры не была ў гэты дзень перапоўнена, але можна было заўважыць, што прыйшлі сюды людзі, якія разбіраліся ў гэтых справах. Былі пытанні пра пяць манастыроў у Бельску ў XVI ст., пра святую ваду ў Васількаве, куды да 1624 года (калі Супрасльскі манастыр занялі уніаты) хадзілі свяціць ваду манахі з Супрасля. Толькі ў XIX стагоддзі яны ізноў пачалі там свяціць ваду. Пыталіся таксама пра ікону з Ружанага Стоку, якую ад 1918 г. перанялі католікі.

Ада ЧАЧУГА
Фота аўтара

У Беластоцкім бюро дакументацыі помнікаў знаходзіцца апісанне іканастаса і здымкі ікон Ячненскай Божай Маці XVII стагоддзя. А вось дэталёвы вопіс іконы: „Pólpstać Matki Bożej z Dzieciątkiem siedzącym na lewej ręce. Ubrana jest w zieloną suknię i cynobrowy płaszcz z złotym obramowaniem. Jezus Chrystus ubrany w szarą sukienkę i ugrowy płaszcz, prawą dłońią błogosławi, a w lewej trzyma zwój. Tło płaskorzeźbione w desce, pomalowane na kolor złoty. Rama drewniana profilowana złożona. Wymiary 94 x 78 cm. Styl — w typie ikony ruskiej”.

На жаль, у 1986 г. царква поўнаасцю згарэла, а разам з ёю ікона Божай Маці, якая неўзабаве мела стаць на рэстаўрацыю. Прапалі ў пажары літургічныя кнігі XIX стагоддзя, іконы Маці Божай „Неспадзяваная Радасць” і св. Панцелямона, царкоўнае начынне.

Пасля пажару мясцовае насельніцтва пачало аднаўляць царкву, але ўжо не драўляную, толькі мураваную. Новаўзведзеная царква была пасвячана 2 жніўня 1993 г. у дзень св. прарока Ільі. Адна з прыхаджанак ахвяравала адноўленай царкве дакладную копію іконы Ячненскай Божай Маці. Трэба спадзявацца, што Божая Маці надалей трымаць будзе апеку над вернымі Ячненскага прыхода.

(arc)

* * *

Да такіх і іншых рэфлексій прыводзілі слухачоў у час канцэрта спадарожныя выступленні лазерныя анімацыі Войцеха Глушкоўскага, тэматычна павязаныя са зместам адначасна прэзентаваных ікон.

Міхал Занчэўскі

Нашае хаты не было

Успаміны Яна СІДАРУКА з Плютыч, народжанага ў 1914 годзе.

У бежанстве наша сям’я была ў мясцовасці Пакурлей, недзе між Самарай і Саратавам, недалёка гарадоў Хвалынск і Вольск. Жылі мы ў саломая крытай хаце. Гаспадар называўся Дзяргач, меў ён дзве хаты, сам жыў у адной, а нам адступіў другую. Бацька мой, Васіль, на фронце спачатку быў, там атрымаў раненне, жыла яму з бядра выходзіла і трэба было звязваць, бо кроў ішла.

Спярша добра было, а пасля, як неўраджай пайшоў, пабыднелі людзі. Я быў вымушаны жабраваць. І мы рашылі вяртацца з прычыны голаду. Яшчэ перад ад’ездам, у 1919 годзе, памерла мая мама Хвядора. Памерлі там яшчэ маленькія брат і сястра. Вярталіся трое: тата, сястра Ліза і я. Ехалі поездом, у поезде печка была і ў ёй бульбу варылі. Прыехалі на Увядзенне на станцыю ў Страблі. Тата пайшоў у Плютычы і дзядзька па нас прыехаў.

Нашае хаты не было і мы спярша ў дзядзькі жылі. Навесну, калі перазімавалі, сусед кажа бацьку:

Праўдзівая назва

Адгалоскі

Прачытаў я артыкул В. Лубы „Несавецкі погляд на гісторыю” („Ніва” № 50 ад 12 снежня 1999 г.) і хачу адзначыць, што загалавак адпавядае праўдзе. Дакладчык Рыгор Лазько з Гомеля ў сваім выступленні правільна сказаў, што грамадзяне БССР думалі, што суродзічы ў Заходняй Беларусі жывуць горш чым яны. Сапраўды, беларусы ў Рэчы Паспалітай не мелі сваіх школ. У перанаселеных вёсках сяляне душыліся на малых гаспадарках, вымушаны былі наймацца на работу ў маёнтках ці ў лесе, каб зарабіць на кавалак хлеба. Зямля не прадавалася сялянам, толькі перадавалася вайсковым асаднікам, каб на ўсходніх крэсах пашырыць польскія ўплывы і паскорыць асіміляцыю беларусаў. Праваслаўным беларусам немагчыма было атрымаць работу ў дзяржаўных установах. Ці ж не жылі яны горш?

Нялёгка жылося беларусам і ў БССР, асабліва калі ў трыццатыя гады завяршалася сучэльная калектывізацыя і вя-

— Я табе бабу настрою.

У вёсцы жыла адзінокая ўдава і мы перабраліся да яе. Мачаха добрая была, лепшая за *мацэру*. Як мы да яе з сундукамі заехалі, то мяне адразу на рукі ўзяла і на печ пасадзіла. Бедната была, я зноў пайшоў жабраваць. Іду аднойчы і сустракаюся з нейкім чалавекам. Ён пытае мяне:

— Chłopczyku, gdzie ty idziesz?

— Gdzie Pan Bóg prowadzi, — адказваю я.

— To zgódź się u mnie krowy paść.

Тата згадзіўся і я пайшоў з ім. Калі зайшоў, то яго сям’я працавала пры жніве і ўсю ежу, якую яны з сабою забралі, мне аддалі. Гаспадары добрыя былі. Я там быў ад жніва да восені і за гэта далі нам бульбу і жыта. Я там у клуні спаў, прастудзіўся і мачыўся і гаспадары злякаліся ды адвезлі мяне дадому. Мачаха мяне адразу на печ пасадзіла, напаліла і ўся хвароба прапала.

Пасля ў сваім сяле цялят пасвіў па 10-12 штук. І валоў пасвіў. Тры *зімы* ў школу хадзіў. Калі мне споўнілася пятнаццаць гадоў, стаў на працу ў тартак у Страблю. Пасля працаваў яшчэ ў Беластоку, вагоны выгружаў, качагарам быў. Сорак гадоў працаваў я і яшчэ працаваў бы, але хацеў перанесціся на працу ў сваю вёску, у бетанярню. А тут загадчык пабачыў, што я ўжо больш трыццаці пяці гадоў працую і звольнілі мяне.

Калі настала „дэмакратыя” трэба было новыя дакументы вырабляць. Зайшоў я ў гміну са сваімі старымі паперамі, а пісар глянуў на іх і, каб мяне ў армію не ўзялі, памяняў мне год нараджэння. Быў там адзін чалавек з Яцэвічаў, пісар яго зараз за сведка ўзяў і загадаў падпісаць паперку, што я з 1910 года. І яшчэ аднаму, з нашага сяла, загадаў тое ж самае. І такім чынам я па дакументах народжаны ў 1910 годзе, а па сутнасці — на чатыры гады пазней.

Запісаў Аляксандр ВЯРЫЦКІ

лася барацьба з нацдэмаўшчынай. Мой бацька, удзельнік беларускага нацыянальнага руху, быў арыштаваны і прыгавораны на тры гады ссылкі ў Карагандзінскую вобласць, над возера Балхаш. Тады адбыліся масавыя арышты сярод інтэлігенцыі.

Аднак тадышні выкладчык БДУ Старжынскі, які ў 1939 г. сказаў, што „рабочы Беластока ці Вільні лепш апарануты за нашага настаўніка”, відаць, быў сляпы на адно вока. Рабочыя ў Заходняй Беларусі зараблялі мала і хапала ім толькі на скромнае пражыццё. Моднай вопраткі сабе яны не куплялі. А настаўнікі ў БССР, помню, былі апрануты вельмі хораша. Насілі хромавыя боты, штаны галіфэ і кашулі, якія фасонам нагадвалі ваенныя гімнаспёркі.

Наконт рабаўніцтва афіцэраў Чырвонай Арміі скажу адно: былі гэта спарадычныя інцыдэнты. Я служыў сяржантам у 50 палку пяхоты РККА і ведаю чырвонаармейскую дысцыпліну. За правапарушэнні афіцэраў і салдат строга каралі, а за злачынствы — расстрэльвалі.

Уладзіслаў РУДЗІНСКІ,
Вялікабрытанія

Больш даверу

Пра халатнае стаўленне працаўнікоў медыцынскай службы да пацыентаў часта паведамляюць сродкі масавай інфармацыі. Напрыклад, у Ольштыне, 50 м ад шпітэля памёр на вуліцы чалавек, бо дзяжурнаму лекару і медсёстрам не захацелася выйсці з будынка. У іншым горадзе лекар хуткай дапамогі хворага інфарктам паслаў у выцвярэннік, дзе той памёр. Падобныя прыклады можна пералічваць доўга. А нядаўна мне самому прыйшлося мець дачыненне да лекараў і хуткай дапамогі.

Трэці дзень Вялікадня пачаўся звычайна. Госці селі за святочны стол, зяці сталі падымаць тосты за маё здароўе, а я задавальняўся шклянкай кампоту.

Пад вечар госці раз’ехаліся. Жонка занялася змываннем пасуды, а я поўны ўражанняў ад таго, што дагадзіў зяцям, прылёг на канапе.

Недзе каля дзесятай вечара, калі хатнія спалі, я пачаў адчуваць востры боль страўніка. Хаця дасканала я ведаў, што не аб’еўся, палічыў, што можа атруціўся нейкай стравай. Закіпіццё я шклянку мяты і выпіў яе, але страўнік не прыняў. Боль не спыняўся і я рашыў вызваць хуткую дапамогу з Гайнаўкі. Як прычыну выклікання карэткі падаў я боль страўніка. Дыспетчарка прыняла і сказала: „Proszę czekać”.

У той час паставіў я ўсіх у хаце на ногі. Здавалася мне, што чэрці разрываюць мяне на кусочки. Прайшло амаль паўгадзіны, а карэткі не відаць. Другі раз пазваніла дачка. Толькі тады выявілася, што яна яшчэ нават з Гайнаўкі не думала выезджаць.

— Mam tylko jedną karetkę. Nie zdążymy do wszystkich na czas, — тлумачылася дыспетчарка хуткай дапамогі. Аднак у канцы заявіла: — Zaraz wyjadą...

Прыехалі ў белых шапачках

Успаміны Анастасіі КАРПЮК, народжанай у 1914 годзе ў Капітаншчыне Нараўчанскай гміны.

Калі наша сям’я ад’язджала з бежанства, то суседзі абдаравалі нас грашыма. У Расіі някепска было, бо мама ў садзе працавала. Ехалі поездом. Хтось аблычкі даваў. Прыехалі тата, мама і я з сястрой. У белых шапачках мы былі.

Вярнуліся ў дваццаць першым або дваццаць другім годзе. Усе будынкі стаялі, вёска цэлая была. У нашай хаце дзед па маме, з Рыбакоў, жыў. У лесе крыху працаваў і ў ляснічага зарабляў. І на полі крыху сеяў, з Рыбакоў яму абраблялі. І як мы прыехалі, то крыху было жыта на хлеб і на кашу.

Папапрацавалі тут. Бацькі на заробкі хадзілі і нам на хлеб зараблялі. *Калашкіліся, калашкіліся*, бо гаспадарка слабая была. Ішлі да работы да тых,

З Чаромхі прыехала другая дачка на сваім аўтамабілі і хацела сама адвезці мяне ў Гайнаўку. Час ішоў, а мне здавалася, што стаіць у месцы. На трэці званок у Гайнаўцы адказалі: „Już wyjechali”.

Неўзабаве ў дом зайшоў лекар з санітарам. Ubачыўшы маю „пушыстую” фігуру, пачаў са смешкай жартаваць: „Więcej kilogramów trzeba zrzucić i nie przejadać się”. — „Mnie nie do żartów, panie doktorze” — энкнуў я. Лекар зразу меў, што справа дрэнная, абследаваў мяне, пагрузіў у аўтамабіль, даў таблетку нітрагліцэрыну і падключыў кісларод. Думаў ён, што ў мяне інфаркт.

У Гайнаўку везлі мяне на сігнале. У Кляшчэлях боль узмоцніўся і мне далі другую таблетку нітрагліцэрыну. Па радыё паведамлілі бальніцу, што вязуць хворага з інфарктам.

Зразу мяне паклалі ў тэрапеўтычнае аддзяленне. Падключылі да апаратуры, якая паказвала, што сэрца працуе нармальна. Правільны дыягноз лекар паставілі пасля ультрагукавога даследавання. УГД выявіла, што ў мяне вострае запаленне жоўцевага пузыра. Перавезлі мяне на хірургічнае аддзяленне. „Заўтра аперацыя”, — сказалі лекар.

Усё праходзіла так хутка, так нечакана, што і не было часу раздумваць: паддацца звычайнай працэдурцы і выкідаць жоўцевы пузыр ці паехаць у Беласток на лазерную аперацыю. Я даверыў гайнаўскім лекарам і давер апраўдаўся. Зараз маю акуратную лекарскую дапамогу. Праз няцэлы тыдзень я змог устаць.

Хачу пры тым адзначыць, што ў час маёй хваробы доля прыкінула мне ў падарунку магчымасць пазнаёміцца з многімі людзьмі, правесці цікавыя размовы, якія, думаю, будуць тэмай маіх допісаў.

Уладзімір СІДАРУК

хто толькі хацеў і кармілі нас чым далі рады. І кароўку кульгавую неўзабаве купілі, то і малачка было. Гора пры бацьках не было.

Пасля і мы пасвіць хадзілі. Не было ні абуцця, ні адзёца, то і ў школу спачатку не хадзілі, а пасля то з год або два, бо пасвіць трэба было. У сваёй вёсцы пасвіла і за гэта мне дзякавалі, а часам то і кусочак хлеба далі. Поплаў быў і быдла і свіней выганялі. Свінні з драгатамі былі, каб не рылі. І запынялі іх ад поля каб нічога не нішчылі — *хлюбаю* і кіёчкам; свінні ўжо ведалі, калі ў шкоду. А кароў не путалі, у лесе ганялі. Часам бы заблудзіш, у галаве закруне, то гаёвы спаткае і кажа: „Не туды *жанеш*, хай ідзе куды ідзе”.

А гулялі як? Выбяжыш на вёску і бяжыш хоць бы што!

Запісаў Аляксандр ВЯРЫЦКІ

Сужыццё на памежжы

Адгалоскі

З увагаю прачытаў я артыкул Мікалая Капчука „Сужыццё ў мінулым і цяпер” („Ніва” № 19 і 20). Сапраўды, многа крыўды нанеслі католікі іншым веравызнанням у мінулым, за што папавымскі Ян Павел II прасіў нядаўна прабаачэння ля Сцяны плачу. Перапрашаў ён не за Касцёл, але за паводзіны людзей Касцёла — кліру і вернікаў, якія самаўпэўнена сілай прымушвалі падпарадкавацца рымскаму каталіцтву некатоликаў, у тым ліку і ўсходнеславянскія народы. Наглядным прыкладам гэтаму можа быць Брэсцкая унія 1596 года.

З навейшых прыкладаў можна прыгадаць лёс праваслаўных храмаў пасля І сусветнай вайны, пра што піша (арс) у цыкле „Па слядах мінулага”, ці нязгоду беластоцкага ваяводы наконт помніка памардаваным вазакам у Бельску.

Аднак вучэння Касцёла і ўказанняў папы прытрымоўваюцца далёка не ўсе вернікі гэтай канфесіі. Ведаю аднаго католіка, які жыве сярод беларусаў, сам добра не ўмее гаварыць па-польску, але праваслаўных проста не пераносіць. Такіх людзей трэба асцерагацца, абмінаць іх, але ніколі ім не паддавацца.

Лукаш МІКАЛАЮК

ВЕР — НЕ ВЕР

Астроне! У апошні час мне сняцца кепскія сны. Вось і цяпер прыснілася мне, быццам я знаходжуся ў нейкай зале, дзе адбываецца канцэрт. Але што гэта за канцэрт... Невядома, хто выступае, якія артысты. І ўсе выступленні невялікага калібру.

Не ведаю, у якой зале быў гэты канцэрт (зала вялікая, але ўсё там было нейкае шэрае), ведаю толькі, што яна знаходзілася на ўскраіне горада, далёка ад дому. Я выйшла ў вестыбюль. Чакаю, каб з кімсьці паехаць дахаты. Раптам у гэтым жа вестыбюлі паяўляюцца музыканты з інструментамі. Старыя, усе невысокага росту, нейкія шэрыя, абдрыпанія. Іх інструменты — такія ж старыя і аблупленыя. Я падумала: ну, што ж, пэўна, дарабляюць, бо няма ім за што жыць.

І вось я ўжо ў другой частцы гэтага будынка. А там бальніца. Я хаджу па даўжэзных калідорах, быццам некага шукаю. Адчыняю дзверы ў палаты і заглядаю туды (некаторыя палаты адчынены). Бачу людзей у шпітальных піжамах. Яны ў асноўным сядзяць на ложках. Што я тут раблю? Ага, мусіць, шукаю дачку, якая тут ляжыць, яна ж цяжарная, неўзабаве павінна радзіць.

Я пераходжу ў наступнае аддзяленне і ў дзвярах сустракаю знаёмую медсястру. Яна трымае на руках загорнутае ў пялёнку нежывое дзіцятка (я яго не бачу) і кажа (не ведаю, чаму, але не-

як радасна), што во, маўляў, у вайшай дачкі быў выкідыш. А я ёй адказваю, што яна гэтай ноччу вельмі кепска сябе адчувала, калі яшчэ была дома.

І такі страшэнны жалё агарнуў мяне, што я пачынаю плакаць, не душу ў сабе слёз. І... прачынаюся. Я вельмі непакоюся, бо і папярэдні надобры сон быў пра маю дачку.

АННА

Анна! Сапраўды, твой сон гаворыць аб нейкіх невясёлых справах. Паглянь сама, як усё гэта выглядае.

Той канцэрт, на якім ты была, гаворыць за тое, што ты добрасумленна займаешся нейкай нявыгаднай справай. Ды і тыя музычныя інструменты гавораць пра маёнтак, які не прыносіць даходу. А „твае” інструменты былі да таго ж старыя і аблупленыя. Аб нейкім смутку сведчаць і тыя абдрыпанія і брыдкія музыканты (можа гэта быць звязана з матэрыяльнымі клопатамі, недастаткам).

Што датычыцца другога сну, дык тое, што ты хадзіла па бальніцы, не абазначала б нічога кепскага, калі б... не тая сустрэча са знаёмай медсястрой, якая паведаміла табе тую страшную навіну пра тваю дачку.

Дзіця, якое з’яўляецца ў сне сімвалам радасці, аднаўлення, у цябе тут было нежывое. Нешта ўсё ж такі надобнае можа здарыцца. Не павядзецца табе, але твае горкія слёзы даюць надзею, што на тваім гарызонце заблісне сонца.

АСТРОН

Музейны фонд

Грамадскі камітэт пабудовы Музея і асяродка беларускай культуры ў Гайнаўцы праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні на пабудову музея (у польскай і замежнай валютах) просім пералічваць на рахунак: **PKO BP Oddział w Hajnówce, nr konta: 5627-5454-132.**

Жыхары Беларусі могуць уплачваць ахвяраванні на рахунак **141713 у Рэспубліканскім жылсацбанку горада Мінска.**

Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

4 915. Уладзімір Іванюк (Вітава)	20,00 зл.
4 916. Аляксандр Палескі (Гайнаўка)	50,00 зл.
4 917. Зоя Жэлязоўская (Бельгія)	200,00 зл.
4 918. Вера Паўлюк (Эльбланг)	30,00 зл.
4 919. Мар’я Данілецкая (Гайнаўка)	20,00 зл.
4 920. Агульнаадукацыйны ліцэй з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы, I „е” клас	27,00 зл.
4 921. Агульнаадукацыйны ліцэй з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы, I „б” клас	62,00 зл.
4 922. Канстанцін Лукашэвіч (Беласток)	20,00 зл.
4 923. Васіль Сакоўскі (Гайнаўка)	20,00 зл.
4 924. Міхал Голуб (Гайнаўка)	10,00 зл.
4 925. Ахвяраванні сабраныя ў скарбонку ў Музеі	95,60 зл.
4 926. Міхал Байко (Гайнаўка)	10,00 зл.
4 927. Падставовая школа № 2 у Гайнаўцы, IV „ц” клас	15,00 зл.
4 928. Ян Тапалянскі (Нарва)	20,00 зл.
4 929. Віктар Бура (Гайнаўка)	20,00 зл.

Дзякуем.

Наш адрас: **Spółeczny Komitet Budowy Muzeum i Ośrodka Kultury Białoruskiej, 17-200 Hajnówka, ul. 3 Maja 42, tel. 682 30 16.**

Выданне „Драўляныя цэрквы Беласточчыны” (тэксты на польскай, беларускай і англійскай мовах) можна заказаць у яго аўтараў. Кошт кніжкі — 39 зл. (у тым кошт перасылкі — 9 зл.). Заказы прымаюць:

Ewa i Andrzej Keczyński, Park Pałacowy 3/4, 17-230 Białowieża
Тэл. (0-85) 681 28 80 (аўтаадказчык).

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Ніва”.
Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofska 27, skr. poczt. 149.
Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.
Internet: http://www.kurier-poranny.com/niwa
E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандр Максімоў.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп’ютэрны набор: Яўгенія Палоккая, Марыя Федарук.
Друк: „Orthdruk”, ul. Składowa 9, Białystok.
Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na III kwartał 2000 r. upływa 5 czerwca 2000 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na

terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.
2. Cena prenumeraty na III kwartał 2000 r. wynosi 19,50 zł.
3. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,70 zł, a kwartalnie — 35,10 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,60 (kwartalnie — 46,80), pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (54,60), Ameryka Płn., Afryka — 4,90 (63,70), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,60 (72,80), Australia — 6,30 (81,90). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofska 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-207917-2700-1-65.

Дарожнае здарэнне

У цэнтры Орлі ў нядзелю 14 мая г.г. каля 14 гадзіны адбылося дарожна-транспартнае здарэнне. На скрыжаванні вуліц Спудзельчай і Кляшчэлейскай сутыкнуліся два легкавікі — „Фіат-125” і „Шкода”. Апошняя машына загарэлася. Неўзабаве з’явіліся арлянскія пажарнікі, пазней прыехалі выратавальнікі з Бельска-Падляскага.

У выніку аварыі пацярпелі абодва шафёры. Аднаго з іх выцягвалі з пакамечанага салона пасля патушэння агню. Арлянскім пажарнікам прыйшлося рэзаць металічную канструкцыю машыны, каб дабрацца да заклінаванага ўсэрэдзіне і непрытомнага чалавека. Паколькі потым аказалася, што ў яго пашкоджаны пазваночнік, пажарнікі палажылі яго на спецыяльную артапедычную дошку. Другому шафёру з першай дапамогай таксама прыйшлі пажарнікі.

Здарэнне прыцягнула ўвагу шматлікіх жыхароў мястэчка, якія прыбеглі на рынак. Але на шчасце гэта не было сапраўднае дарожнае здарэнне, а толькі пажарныя вучэнні.

Як паведаміў старшы капітан Дар’юш Янашкевіч — камандзір вырата-

вальна-тушыльнай часці з Бельска-Падляскага, мэтай вучэнняў было набыццё практычных ведаў і садзейнанне прафесійнай і добраахвотнай пажарных каманд падчас ратавання людзей, пацярпелых у аўтадарожнай катастрофе. Паводле капітана, арлянскія пажарнікі распараджаюцца самым лепшым абсталяваннем, уключаючы распорна-рэжучыя прылады.

Арлянскія пажарнікі ў ходзе вучэнняў паказалі сябе з добрага боку. Бельскія выратавальнікі мэтазгодна стаялі быццам бы з боку, каб мясцовыя пажарнікі маглі поўнаасцю паказаць свае ўмеласці і прымяніць сваё абсталяванне. У вучэннях, па фінансавых прычынах, не ўдзельнічалі медслужбы і паліцыя (яны ўключаюцца ў такія маневры толькі на тэрыторыі горада Бельска).

У мінулым годзе падобнае вучэнне праводзілася ў Браньску. Сёлета восенню ў Бельску пажарнікі будуць вучыцца праводзіць выратавальныя акцыі ва ўмовах таксічнага забруджвання асяроддзя і масавай дарожнай катастрофы.

Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

Навіны з Чаромхі

26 красавіка г.г. адбылася XI Сесія Рады гміны ў Чаромсе, прысвечаная выкананню гміннага бюджэту за 1999 год.

Мінулагадні бюджэт канчаткова склаў суму 4 955 232 зл. У 1999 годзе ў Гмінную касу паступіла 4 868 355 зл., што абазначае выкананне плана даходаў у 98,2%. Расходавана было 4 796 242 зл., што складае 96,8%.

Аналізуючы справаздачу, можна сказаць, што амаль ува ўсіх дзялянках гміннай гаспадаркі планавыя задачы былі выкананы ў 100%. Напрыклад, у галіне транспарту планавалася 140 000 зл. прыбытку, а ў касу паступіла 146 130 зл. (104,4%), у галіне асветы і выхавання план быў перавышаны на 13,8%.

Менш аптымістычныя вынікі атрымаліся ў камунальнай гаспадарцы (93,4%) і зборы падаткаў (94,7%). Недахоп у падатках стаў рэзультатам задавожанасці чыгуначных устаноў. Найбольш гміне вінаваты тры прадпрыемствы: маёмасці, інфраструктуры і чыгуначнага рухомага саставу. За мінулы год яны не ўплацілі 136 000 зл., што паўплывала на памян-

шэнне выдаткаў на фізічную культуру і спорт (амаль на 20%), грамадскую апеку (амаль на 2%), культуру і мастацтва (амаль на 20%), ахову здароўя (на 2,9%) і на пажарныя каманды (7%).

Войт Міхал Врублеўскі заявіў у справаздачы, што задачы гміны ў мінулым годзе былі рэалізаваны па меры магчымасці прынятага Радай плана, як і знаходзячыхся ў гміннай касе фінансавых сродкаў.

Справаздача з выканання бюджэту за мінулы год была раднымі аднагалосна адобрана.

З пачаткам мая г.г. пачала працаваць у Чаромсе новая аптэка. Дагэтуль чыгуначнікі карысталіся аптэчным пунктам. Клопат быў у тым, што не кожнае лякарства можна было купіць дагэтуль на месцы. У некаторых выпадках трэба было ехаць у Гайнаўку, Бельск ці Кляшчэлі. Зараз усё можна купіць у Чаромсе. Новая аптэка змяшчаецца ў даволі даступным месцы, побач чыгуначнай станцыі па вуліцы Длугай.

Уладзімір СІДАРУК

Ніўка

1999 год.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Пайшоў Косця да лекара. Нясмела азваецца:

— Пан доктар, маю праблемы з плавым праяўленнем. Ці можаце мне дапамагчы?

— Безумоўна, — адказвае лекар. — Цяпер у продажы паявілася сіняя таблетка „Віягра”, якая здзяйсняе чуды; дзякуючы ёй вашы клопаты кануць у мінуўшчыну.

Лекар выпісаў рэцэпт і пажадаў многіх чудаўных хвілін.

Праз месяц Косця сустракае лекара на вуліцы:

— Пан доктар! Хачу вам горача падзякаваць: тыя вашы таблеткі сапраўды здзяйсняюць чуды.

— Вельмі мне прыемна пачуць такія словы, — адказаў урач і спытаў: — А што на гэта ваша жонка?

— Жонка?! — перапытаў Косця. — Не ведаю! З тае пары я не бываў дома.

У трамваі мужчына прыціскаецца да маладой дзяўчыны. Яна адварочваецца і звяртае яму ўвагу:

— Перастаньце абмудльваць мяне ззаду.

— Вы памыляецеся, — адказвае мужчына, — гэта кашалёк з маёй зарплатай.

— Віншую! Мусіць вы акуратна працуеце, калі на працягу апошніх пяці хвілін тройчы было ў вас павышэнне.

П’яны Янка, хістаючыся, сутыкаецца з паліцыянтам і крыху цверазее.

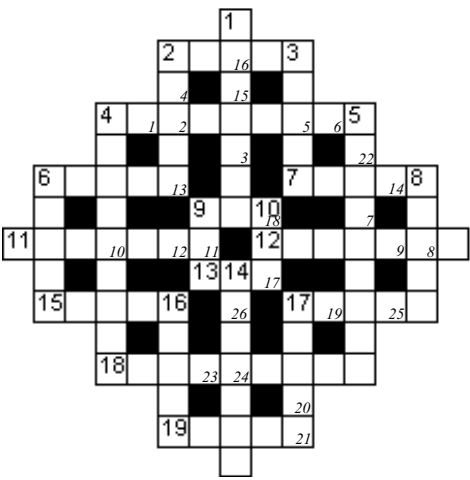
— Хтосьці ўкраў мне самаход, — тлумачыць, — ключы былі ўсярэдзіне...

— Пра кражу трэба заявіць у пастарнак, а найсамперш зашпіліце распорак!

Янка глядзіць на штаны і па хвіліне дабаўляе:

— Ой, я нешчаслівы! Укралі мне і жонку. Яна была ў самаходзе...

Крыжаванка

Гарызантальна: 2. Янка, танцор „Лявоніхі”, 4. таварыш па справе, 6. дыпламатычны прадстаўнік рымскага папы, 7. парадная зала для прыёму гасцей, 9. дрэва сямейства вяза-вых, 11. любіць хваліцца, 12. група індзейскіх плямён Паўднёвай Амерыкі, 13. спосаб жыцця, 15. грубая баваўняная тканіна з тоўстай пражы, 17. воданепранікальная камера для падводных работ, 18. любоў і вернасць да каго-небудзь, 19. слой рэчыва, якое расцякалася па паверхні.

Вертыкальна: 1. адміністрацыйная

адзінка ў Расіі, 2. рагавое ўтварэнне на канцы ног некаторых млекакормячых, 3. перамяшчэнне нясуцы, 4. прагулка, 5. схільнасць да насмешак, кпін, 6. дзяржава з кедрам у гербе, 8. маскоўскі патрыярх, царкоўны рэфарматар (1605-81), 9. кастрыраваны бык, 10. задняя частка тулава, 14. прыкрывае акно знадворку, 16. правы прыток Лены, 17. від крыжаванкі. **(Ш)**

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 16 нумара

Гарызантальна: Патон, галадоўка, абрус, алкан, Юта, прыклад, піяніст, Ака, Ліван, гамак, цырымонія, агава.

Вертыкальна: студэнт, полюс, „Ніўка”, гуртковец, айканімія, аўрал, насок, юда, Апа, крумкач, нерпа, гонта.

Рашэнне: **Дай галоўку, сынку, тут! Бо ты створаны для пугі ў няволю...** (урывак верша Франука Грышкевіча „Доля”).

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Аляксандру Дабчынскаму** з Беластока і **Казіміру Радошку** са Свебазіцаў.

Нетутэйшы

Найлепш, кажу табе я, Васіль Шпак з вёскі Шпаковічы родам, адпачываць на ўлонні прыроды. Хто дурэе ад Канарскіх астравоў, хто ад Туніса, а я хвалю сабе адпачынак пад роднай грушкай. У Шпаковічах. Хатка там дзядоўская, па дзедку, значыць, трымаецца шчэ зямлі. Думаў прадаць калісьці, ды добра, што апамятаўся. Люблю я час ад часу самотна параздумаць, каб ніхто мне на вочы не паяўляўся. А там такую магчымасць маю — суседзяў усё менш, на пляшку на халаву не пруюцца, а калі і пачастуеш, то такі ўжо зашмат не вып’е. Праўда, даехаць там цяжэй стала, бо цягнікі адмянілі, аўтобус даезджае як яму прыходзіцца. Але аўто ёсць у мяне, не вельмі важнае, усё ж папыркае, папыркае, ды давязе.

Лягу сабе на выгане, живоцік свой пад неба выпну, сонейка яго лашчыць, песціць, загар малое. Ну ці не горшы мой загар за канарскі? Кум мой Андрусь Віцюк маім знаёмым павысылае паштоўкі з далёкага краю, як дагаварыліся, што то я быццам бы адтуль прывітанні шлю.

Не, што ты, грошы ў мяне ёсць! Можна было б заехаць у тую далёкую краіну. І быў я там не раз, бо асяроддзе паграбуе ад чалавека, каб *бываў*. Не бываеш — няма цябе, і ўсё! Нават у садку, кажа Вася, калі трэба было зрабіць фотавыстаўку „Мае каникулы”, мой унук саромеўся даваць здымак з вёскі. Засмяялі б яго смаркачы, што то іх бацькі паказвалі якую Францыю ці Грэцыю. Зрабіў я яму быў здымак на карове, дык салгаў, што ў Іспаніі быў, і Красуля гэта той славыты бычок, што яго зараз і пагоняць на карыду. Вядома, гаўнючкі не паверылі, бо дзеці цяпер не такія як калісь былі, больш ведаюць, чым нават трэба. Прызнаўся ўнучак, што жарта-

ваў толькі. Але татку ледзь галаву не аб’еў, што нікуды не павёз яго летам, а канчаў праект ды дзіцё адправіў у вёску, у прадзедаву хату. А да мяне таксама прэтэнзіі сын мой меў, а больш можа і нявестка — ну што гэта за дзяды цяпер павяліся — самі яшчэ працуюць, замест унукамі займацца? Але грошы то дай, не адмовяцца, от дзеткі!

І, кажа Васіль, зноў заманулася мне паехаць у Шпакі. Прыдалося б рамонт які зрабіць, а то ўсё часу мала... Запакваў сёе-тое апрануцца ды паесці, сеў у сваю таратайку ды пакаціўся ў родную вёску.

Вёска як вёска, бы трохі цішэйшая ад апошняга візіту... Ды не, разгудзелася, і то як! Аж цёмна стала за лабай шыбай!

Напалі на мяне камары! — яшчэ сёння, на ўспамін жажлівага здарэння Васіль Шпак размахвае рукамі, бы адбіваецца ад камарынага рою. Тысячы крыважэрных тутэйшых камарыц білі насамі ў шкло, вырачаліся на прынаднага кругленькага пасажыра, цікавалі, дзе найбольш мяккацелы ды сакавіты ён!..

— І я ж тутэйшы! — крычаў у жаху Васіль Шпак і цягнуўся да сотавага тэлефона, бо ўжо тупаносыя трубацкі пачалі праціскацца, як яму здавалася, праз шчыліны яго „Лады”. — Вы што, не пазналі мяне, гадаўкі!? Каго тут вызваць, прасіць ратунку?! Ці то пажарнікаў, ці скорую... Назад перці ў свой Беласток!

Ды тут падышоў да Васевага нібыто-аўто Сцепа Кірмуць са сваім „Спортам” за губой, пыхнуў дымам, густа кашлянуў, і крыважэрныя камарыцы затхнуліся атрутным дыхам нікаціну, загулі-закахэкалі і з піскам далі ходу з поля бітвы.

Вандал Арлянскі

Рок-гіт-парад РАДЫЁ РАЦЫЯ

У эфіры рок-гіт-парад гучыць кожную другую суботу а гадзіне 16.15 на хвалях Радыё Рация 105.5 FM. Усіх, хто цікавіцца беларускай рок-музыкай прыняць удзел у плебісцыце запрашае вядучы — Лукаш Сцепанюк. Свае прапановы можаце дасылаць па пошце (**Radio Racja, ul. Ciepła 1/7, 15-472 Białystok**) або па электроннай пошце (**stepb@poczta.wp.pl**). Для ўдзельнікаў узнагароды — магнітафонныя плёнка з беларускай рок-музыкай.

Паясненні да спіска: першая лічба — месца, якое песня заняла ў актуальным выпуску рок-гіт-параду; другая лічба — месца, якое песня заняла ў папярэднім выпуску (два тыдні таму); трэцяя лічба — інфармацыя, колькі песня набрала ачкоў у плебісцыце.

10 выпуск, 20.05.2000 г.

1	2	138	R.F. Braha, „Рэчанька”
2	3	136	Н.Р.М., „Чыстая светлая”
3	1	130	Крыві, „За туманам”
4	4	111	Н.Р.М., „Паветраны шар”
5	5	105	Н.Р.М., „Партизанская”
6	6	94	Кардон, „Айчына”
7	8	89	БАС, „Купалінка”
8	16	82	Сінанім, „Не пакінь”
9	11	81	Кальян, „Пачвары”
10	10	80	Н.Р.М., „Тры чарапахі”
11	17	73	Н.Р.М., „Песня пра каханне”
12	7	72	Уліс, „Радые Свабода”
13	13	69	R.F. Braha, „Гетта”
14	—	62	R.F. Braha „Тыя чацвёрэ”
15	19	61	Н.Р.М., „Бывай”
16	14	59	Кардон, „Радыецыя”
17	8	56	R.F. Braha, „Чырвоны Гарадок”
18	12	55	Н.Р.М., „Песня падземных жыхароў”
19	18	52	А. Памідораў, „Цуд на Каляды”
20	—	43	R.F. Braha, „Паса”

Як галасаваць: песні, якая вам найбольш падабаецца прызнайце 10 балаў, 2 песні — 9 балаў, 3 — 8, 4 — 7, і г.д. аж да 10 песні, якой дайце 1 бал.

9 выпуск рок-гіт-параду ў Радыё Рация (у „Ніве” ён не друкаваўся) глядзіце ў Інтэрнеце па адрасе <http://www.republika.pl/stepbel1/>.